

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR
CIVILISZTIKAI TANSZÉK

OPUSCULA IUVENUM EXCELLENTISSIMA

Mészáros-Barcsa Ildikó Judit

*A családjog közigazgatási vetületei:
különös tekintettel a szülői felügyelet
rendezése és gyakorlása során felmerülő
elméleti és gyakorlati kérdésekre*

2020/1.

Mészáros-Barcsa Ildikó Judit¹

A családjog közigazgatási vetületei: különös tekintettel a szülői felügyelet rendezése és gyakorlása során felmerülő elméleti és gyakorlati kérdésekre

BEVEZETÉS

*„a gyerekek szerencsésebb nyugodt és
kiszámítható közegben élni,
mint feszültséggel és konfliktusokkal teliben.
Ha ehhez a szülők válása kell,
akkor a gyerek érdekében ez a megoldás.”*
(Vekerdy Tamás)

Szakedolgozatom témája a családjog keretein belül a szülői felügyelet szülők megállapodásán alapuló és bíróság általi rendezése, ideértve a közös szülői felügyeletet és az egyre elterjedtebb váltott elhelyezést is. Kitérek továbbá a külön élő szülő kiterjesztett jogosultságaira a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben, és a szülői felügyelet vagy a gyermek elhelyezésének megváltoztatására is.

A fenti idézet reálisan tükrözi a 21. századi tendenciát, mely szerint a házasságok, illetve élettársi kapcsolatok egyre nagyobb százaléka végződik válással, különválással. Alapvetően érvényesül mind a nemzetközi, mind a hazai jogban a családi egység felbomlásával érintett gyermek jogainak fokozott védelme. Ezen törekvést elősegítő, valamint a külön élő szülő általánossá vált „háttér-szerepét” eltörölni kívánó új hullámként tekintek a váltott gondoskodás intézményére, valamint a kapcsolattartás kiterjesztésére irányuló törekvésekre. Témaválasztásomat személyes érintettségemmel is alátámaszthatom, mivel férjem első házasságából származó 17 éves fiát immár 10 éve mi neveljük közösen. Igazi mozaikcsaládként egy 7 éves közös kislányunk is van, aki tudja, hogy bátyjának nem én vagyok az édesanyja. Azt azonban csak remélni tudjuk, illetve minden erőnkkel azon vagyunk, hogy az idősebb fél pozitívumként fog visszagondolni gyermekkorára, és boldogsággal fogja eltölteni, hogy édesapja új házasságában, egy testvérrel gazdagodva vált felnőtté.

Mi, a szüleik, értük élünk, és nincs más teendőnk, mint hogy biztosítsuk egészséges testi, lelki, erkölcsi fejlődésüket, amelynek egyik legfontosabb eszköze a jó példa, valamint a megfelelő szülő-gyermek kapcsolat kialakítása és fenntartása, ami sokszor igen nehéz feladat. Hiszen az ő sorsuk a mi kezünkben van, de az irántuk érzett szeretet elgyengíthet minket azokban a pillanatokban, amikor a szülői szigor eszközéhez kell nyúlnunk, hogy a „helyes úton” maradjanak.

¹ III. évfolyamos közigazgatás-szervező BA szakos hallgató, konzulens: Dr. habil. Barzó Tímea.

A téma aktualitását adja, hogy a mindennapok részévé vált a felbomló, átalakuló, több házasságból származó gyermekeket nevelő családok kialakulása. Személyes tapasztalatom is azt támasztja alá, hogy igen széles skálán mozog a gyermekek további gondozásának, nevelésének megoldása, a szülők, gyermekek, nagyszülők és távolabbi rokonok kapcsolattartása, valamint a felügyeleti jogok gyakorlásának is széles palettája tárul elénk. Nem ritka, ahogy a mi esetünkben is, hogy a szülők különválása után az édesapa kéri a szülői felügyeleti jog gyakorlását, és vállalja a napi szinten jelentkező kihívásokat úgy az egészséges testi, érzelmi, szociális fejlődés, mint a korosztályos szinten felmerülő problémák megoldásának biztosítása terén. Hiszen nem mindegy, hogy egy gyermeket nevel az elvált szülő, vagy két gyermeket két házasságból, 6 éves vagy 16 éves, illetve az új családban van-e testvér vagy nincs, de szintén kardinális kérdés lehet a gyermek és az új kapcsolatban megismert anya vagy apa elfogadása, hozzá fűződő kapcsolata.

Dolgozatomban bemutatom a házasságból/élettársi kapcsolatból származó gyermek feletti szülői felügyeleti jogból adódó jogok és kötelezettségek szabályozását, kitérek a váltott gondoskodásra, valamint arra, hogyan érvényesülnek a gyermek jogai a családjogi viszonyokban és eljárásokban. Kérdőíves kutatásomban vizsgálom a váltott elhelyezés ismertségét és a szülők nyitottságát az intézmény felé.

1. MEGHATÁROZÓ NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOK ÉS A MAGYAR SZABÁLYOZÁS ALAPELVEI

A családi jog a magánjog része, azon belül is viszonylag zártabb, speciális szabályokkal rendelkezik a családjogi viszonyok egyedisége miatt. Nemzetközi szinten kiemelkedő jelentőségű alapot ad a jogterület szabályozásához az ENSZ által 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, amely a házasságkötés és családalapítás jogát, valamint a házaspár egyenjogúságát is deklarálja, és a családot, mint a társadalom alapját, illetve az anyaságot és a gyermeket állami védelemben részesíti. A Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya és a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Egyezségokmánya (1966), pedig az első és második generációs alapjogokat gyűjtik katalógusba, valamint részesítik védelemben.

Az Európai Unió tagjaként fontos, hogy a határokon átívelő családi kapcsolatok esetén is rendelkezésre álljon egy olyan egységes szabályozási rendszer, melynek segítségével a házastársak, a szülők és a közös kiskorú gyermekek érdekei megfelelően érvényesülhetnek, és a családi kapcsolatok rendezése nem jár emiatt hátrányokkal. A Közösség szintén deklarálta az emberi jogok és alapvető szabadságok védelmét az 1950-ben elfogadott *Római Egyezményben*,

melynek 8. cikke tartalmazza a családi jog területére alkalmazandó szabályozást a magán- és családi életbe történő állami beavatkozás kivételességét kimondva. A hetedik kiegészítő jegyzőkönyv pedig elismeri a házastársak egyenjogúságát a házassággal és a gyermekekkel kapcsolatos kérdésekben is. Az *Európai Unió Alapjogi Chartája (2000)* szintén a fentiek elismerésével és a 24. cikk alapján a gyermekek jogainak tiszteletben tartásával segíti elő a Közösség jogbiztonságát. Az uniós jogegységesítési törekvés kiemelendő eredménye, hogy a *Brüsszel IIa rendelet*² szabályozása kiterjed a házassággal és a szülői felelősséggel kapcsolatos tagállami ügyekre egyaránt. A Közösség a *Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia* teljes jogú tagjaként pedig többek között a házasságkötéssel, a szülői felelősséggel és gyermektartásdíjjal, valamint a gyermekek jogellenes külföldre vitelével kapcsolatos ügyekben is összhangra törekszik a közösségi szabályozás és a Hágában született egyezmények között. Az *ENSZ 1989-ben elfogadott Gyermekek Jogairól szóló New York-i Egyezménye* (a továbbiakban: Egyezmény) volt a legnagyobb hatással a magyar családjogi szabályozás alakulására. Ez az első egyezmény, amely átfogóan foglalkozik a különleges védelemben és támogatásban részesítendő társadalmi csoport, a gyermekek jogaival.

1.1.A családjog hazai jogforrásai

Magyarország Alaptörvénye több családjogi jellegű rendelkezést tartalmaz úgy, mint a házasság és a család védelme, kimondja, hogy a társadalom alapegysége a család, támogatja a gyermekvállalást, a családi kapcsolat alapjául a házasságot és a szülő-gyermek viszonyt nevezi meg. A Szabadság és Felelősség rész kimondja, hogy a nők és férfiak egyenjogúak, védi a családokat, a nőket és a gyermekeket. Alkotmányos tételként rögzíti, hogy a gyermeknek joga van a védelemhez és a gondoskodáshoz, valamint a szülő köteles gondoskodni kiskorú gyermekéről, a nagykorú gyermek pedig rászoruló szüleitől.³

A 2011. évi CCXI. törvény a családok védelméről (Csvt.) meghatározza a család egészére és védelmére vonatkozó szabályokat, az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.) a gyermekvédelem rendszerét és a gyámügyi igazgatás intézményrendszerét szabályozza, az 1952. évi III. törvény (1952-es Pp.) és a 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.) többek között a házassági perek és a szülői felügyelet rendezése és megváltoztatása iránti perek szabályait rendezi. A 2012. évi C. törvény a Büntető

² Az Európai Unió Tanácsának házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 2201/2003/EK rendelete

³ Magyarország Alaptörvénye L) cikk; XV-XVI. cikkek

Törvénykönyvről (Btk.) pedig a család- és a gyermek érdekét sértő magatartásokat szankcionálja.

1.2.A szülői felügyeleti jog fogalma

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) Negyedik Könyve (Családjogi Könyv, CSJK) mondja ki, hogy a „kiskorú gyermek szülői felügyelet vagy gyámság alatt áll”⁴. A gyermek ugyanolyan jogokkal rendelkezik, mint a társadalom többi tagja, ám létfenntartásáról, érdekeinek védelméről, gondozásáról, neveléséről egy másik (felnőtt) személynek kell gondoskodnia. Ennek a gondoskodásnak a jelentéstartalma az évszázadok alatt jelentős változáson ment át. Az atyai hatalom, mely szó szerint hatalmat jelentett a gyermek felett, később a szülők egyenjogúvá válásával együtt átalakult, ami magával hozta a gyermek azonos szintre emelését és érdekeinek fokozott védelmét. A mai szülői felügyelet – nemzetközi szinten használatos a szülői felelősség kifejezés – tartalma igen összetett. A felelősség véleményem szerint inkább alkalmas a szülő kötelességeinek gyűjtőfogalmaként funkcionálni, hiszen köteles gyermeke testi épségét, vagyonának védelmét, megfelelő egészségi állapotát biztosítani és megóvni minden lehetséges veszélytől. Amikor azonban felügyeletről beszélünk, a fogalom már sokkal inkább magában hordozza az ezzel járó jogosultságokat is, mint például a kiskorú gyermek nevének, lakóhelyének meghatározása, törvényes képvisellete, vagy a gyámnevezés és iskolaválasztás joga. Általánosságban elmondható, hogy ez többek között a gyermekről való gondoskodást, szeretetteljes nevelést, személyiségének kibontakoztatásában való segítségnyújtást, egészségének megóvását és a taníttatását jelenti, melyek segítségével a társadalom hasznos és boldog, önmegvalósításra képes tagja lehet.

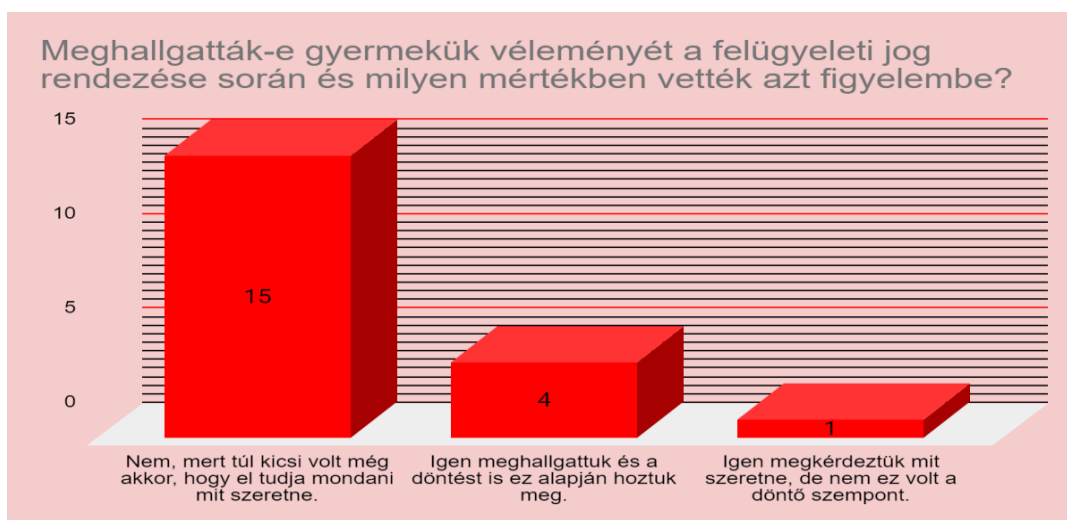
1.3.A szülői felügyelet gyakorlásának alapelvei

A jog nem szabályozza, hogyan oszlanak meg a feladatok, ki mennyit és milyen téren vállal magára a társadalom alapját képező családon belül. A gyermek jogait szem előtt tartva azonban a Ptk. Családjogi Könyve a szülői felügyelet gyakorlása során alkalmazandó alapelveket fogalmaz meg. Ezek a szülők együttműködési kötelezettsége és egyenjogúsága, a gyermek bevonása az őt érintő döntésekbe, valamint a szülői felügyelet korlátozásának kivételessége. A felek együttműködési kötelezettsége azt jelenti, hogy a család életében felmerülő problémák megoldásában és a gyermek gondozása, nevelése terén felmerülő feladatokban is közösen vállalnak szerepet, a gyermek sorsát érintő kérdésekben közösen

⁴ Ptk. 4:146. § (1) bek.

döntenek, különélő szülők esetében pedig a felügyeleti jogot gyakorló és a különélő szülő is együttműködési- és tájékoztatási kötelezettséggel tartozik a másik félnek a gyermekkel kapcsolatos kérdésekben.

A szülők egyenjogúak a házasságban és a család mindennapi életének különböző területeit illetően is. Emellett nyilvánvaló természetes munkamegosztásban élnek, az apa és az anya személyes, belső joga, hogy az egyes feladatokat hogyan osztják meg egymás között. A stabil egzisztenciális háttér megteremtése általánosságban véve az apákra ró nagyobb terhet, míg az anya az érzelmi biztonság, szeretetteljes légkör megteremtésében jut meghatározó szerephez. A gyermek fejlődése szempontjából legmeghatározóbb momentumok, mint az egészséges férfi-nő viszony, az egymás iránti tisztelet és megbecsülés, a szeretetteljes családi légkör, érzelmi stabilitás biztosítása a szülők közös feladata. Az egyenjogúság alapelve érvényesül a bírósági, vagy gyámhatósági eljárásban is, egyik szülőnek sincsenek előjogai sem a házasság felbontása, sem a felügyeleti jog, illetve egyéb járulékos kérdések eldöntése során. A bíróság döntését azonban nem szabad, hogy társadalmi elvárások, szokások vagy sztereotípiák határozzák meg, amelyek valamelyik szülőnek elsőbbséget biztosítanak a felügyeleti jog gyakorlásának rendezése során.⁵ A Egyezmény meghatározó alapelve a gyermek döntésekbe történő bevonása, amelyet mind a családi életben, mind a gyermek sorsát érintő eljárásokban biztosítani szükséges. Az Egyezmény 12. cikkének megfelelően mind a CSJK, mind a Gyvt. a szülői felügyelet gyakorlása során a szülők kötelezettségévé teszi, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermeküket az őt érintő kérdésekben a döntési lehetőségekről tájékoztassák, véleményét szabadon kinyilváníthassa és azt korának, érettségi fokának megfelelően figyelembe is vegyék.

⁵ HERCZOG Mária (2009): *Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához Egyesült Nemzetek Gyermekalapja*. Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, Budapest, 173.

Forrás: saját szerkesztés, kérdőív alapján

A kérdőíves kutatás eredményéből látszik, hogy a válaszadó szülők nagyrésze a gyermek fiatal korára tekintettel nem kérte ki a kiskorú véleményét, ami az ítélőképesség hiányában elfogadható lehet.

A tizennegyedik életévét betöltött gyermek pedig már számos nevesített esetben önálló döntési jogosultsággal is rendelkezik, illetve sorsát érintő döntés – apai elismerő nyilatkozat teljes hatályúvá válása,⁶ örökbefogadás,⁷ szülői felügyeleti jog gyakorlása, elhelyezés,⁸ gyámrendelés⁹ – csak az ő egyetértésével hozható. A tájékoztatás és a meghallgatás joga, valamint az ítélőképesség megállapítása a gyermek sorsát érintő hatósági eljárásokban is kiemelt szerepet kap, amit a későbbiekben ismertetek.

A szülői felügyelet korlátozásának kivételessége szintén az Egyezmény azon alapvetéséből indul ki, hogy az állam csak kivételes esetben avatkozhat be a családok életébe, hiszen a magánszféra védelme az emberi méltóságból levezetett alapvető emberi jog. Ezt az alapvető jogot csak a gyermek érdeke írhatja felül, csak a kiskorú védelme érdekében kerülhet sor – a szükségesség és arányosság követelményét szem előtt tartva – olyan intézkedésre, amely a szülők felügyeleti jogának korlátozásával jár. Jellemzően ilyen esetekre kerültek kidolgozásra a gyámhatóság intézkedései, a bíróság szülői felügyeleti jog korlátozására vagy megszüntetésére irányuló eljárása.

2. A SZÜLŐI FELÜGYELETI JOG RENDEZÉSE A FELEK MEGÁLLAPODÁSA ALAPJÁN

A teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott házasság felbontására irányuló eljárás során, amennyiben a házasságból kiskorú gyermek is született, az ő sorsának rendezése a bíróság egyik legfontosabb feladata. A Ptk. a szülői felügyeleti jog gyakorlását szabályozza, és a korábbi gyermekelhelyezés kifejezést már csak a kiskorú gyermek harmadik személynél történő elhelyezése esetén alkalmazza. Azonban a szülői felügyeleti jog rendezése iránti perben továbbra is a bírói gyakorlat részét képezik a Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelvében rögzített szempontok és alapelvek. Az Irányelv a Ptk. hatályba lépése óta indult családjogi ügyekben már nem alkalmazható – a Kúria Polgári Kollégiumának 1/2014. számú PJE

⁶ Ptk. 4:101. § (5) bek.

⁷ Ptk. 4:120. § (2) bek.

⁸ Ptk. 4:171. § (4) bek.

⁹ Ptk. 4:228. §

határozata alapján – de a gyermek érdekét szolgáló szempontok jelenleg is meghatározzák az eljárás menetét. Ezen elvek többek között a körülmények minden fontos részletre kiterjedő vizsgálata és együttes mérlegelése, a szülők nevelésre való alkalmasságának és a megfelelő állandóság biztosításának vizsgálata, a testvérek lehetőség szerinti együtt nevelkedésének lehetősége és a házasságért való felelősség vizsgálata.¹⁰

A házasságot a bíróság a „körülmények vizsgálata nélkül bontja fel, ha azt a házastársak végleges elhatározáson alapuló, befolyásmentes megegyezésük alapján közösen kérik és a jogszabály által meghatározott járulékos kérdésekben megegyeztek.”¹¹ Ez az úgynevezett közös megegyezéssel történő bontás, melynek során az egyező akaratnyilvánítás miatt nem kell bizonyítani a házasság megromlásának okait, elegendő a megállapodásban mindenre kitérni, ami a megnyugtató jogi rendezéshez szükséges. Ha kiskorú gyermek él a családban, az ő sorsa, személyi és vagyoni helyzetének rendezése már alaptörvényi védelmet élvez, így azt a bíróság vagy a gyámhatóság a gyermek érdekének szem előtt tartásával, akár a szülők jogainak korlátozásával is rendezni köteles. Ebben az esetben a megállapodásba bele kell foglalni, melyik szülő gyakorolja a felügyeleti jogot, a kiskorú gyermek lakóhelyének, illetve tartózkodási helyének meghatározását, törvényes képviselőjét, vagyonának kezelését, kapcsolattartásra jogosultak körét és annak módját, valamint a gyermektartásdíj mértékét és módját. A szülők megállapodhatnak úgy, hogy mindketten részt vesznek a gyermekkel kapcsolatos döntések meghozatalában és a gondozás, nevelés terén is megosztják a feladatokat, vagy megosztják egymás között a feladatokat és kötelezettségeket, valamint úgy is határozhatnak, hogy a szülői felügyeleti jogokat kizárólagosan az egyik fél gyakorolja, a másik szülő pedig csak a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben vesz részt a döntésekben.¹²

a. A szülői felügyeleti jog egyik szülő általi gyakorlása

Amennyiben a szülők megállapodása alapján a közös kiskorú gyermek feletti felügyeleti jogokat egyikük gyakorolja a továbbiakban, úgy a másik szülő csak a gyermek sorsát érintő lényeges kérdések tekintetében jogosult részt venni a döntéshozatalban. Ilyen lényeges kérdés a gyermek nevének meghatározása és megváltoztatása, a szülőjével azonos lakóhelyén kívüli tartózkodási helyének huzamos, vagy letelepedés céljából külföldi tartózkodási helyének kijelölése, állampolgárságának megváltoztatása és iskolájának, életpályájának megválasztása.¹³

¹⁰ BARZÓ Tímea (2017): *A magyar család jogi rendje*. Budapest, Patrocinium. 420-421.

¹¹ Ptk. 4:21. § (2)-(3) bek.

¹² BARZÓ 2017, 409-410.

¹³ Ptk. 4:175. § (2) bek.

A jelenlegi szabályozás már nem tartalmazza azt a korábbi tételt, hogy a különélő szülő felügyeleti joga a gyermek másik szülőnél történő elhelyezésétől kezdve szünetelt. Ezzel kapcsolatban elmondható, hogy tulajdonképpen a különélő szülőt a továbbiakban nem illetik meg és nem terhelik a szülői felügyelettel járó egyéb jogok és kötelezettségek. A szülői felügyelet közös megegyezéssel bontás keretében történő rendezésekor is elsődleges a kiskorú gyermek érdeke, a szülők kötelesek őt tájékoztatni és bevonni a döntésbe.

Új kitételként került a Családjogi Könyvbe a felügyeleti jogok egyik szülő általi gyakorlásával kapcsolatban, hogy „a szülők erre irányuló megállapodására utal, ha a gyermek hosszabb ideje háborítatlanul egyikük háztartásában nevelkedik.”¹⁴ A Legfelsőbb Bíróság vonatkozó döntése értelmében ebben az esetben, ha később a szülői felügyeleti jog rendezése iránt nyújt be keresetet valamelyik szülő, akkor az eljárást az elhelyezés megváltoztatására vonatkozó szabályok szerint kell elbírálni. Ennek oka, hogy a felek magatartásából, az általuk úgy kialakított körülményekből, hogy a gyermek huzamosabb ideje valamelyikük háztartásában nevelkedett, az erre irányuló megállapodáshoz fűződő joghatások származnak.¹⁵ A Kúria egy másik döntésében azonban leszögezte, hogy a szülők hallgatólagos megállapodása és a gyermek hosszabb ideje egyikük háztartásában nevelkedése csak együttesen alapozza meg a felügyeleti jog megváltoztatását.¹⁶ Fontos kitétel azonban, hogy a körülmények megváltozását felróható magatartásával előidéző – például a gyermeket jogosulatlanul vette magához, vagy tartja magánál – szülő nem hivatkozhat a gyermek érdekében a felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatása kapcsán.¹⁷ A közös megegyezéssel bontás során a szülők megállapodásának gyermekkel kapcsolatos pontjai a gyermek feletti felügyeleti jogot, a gyermek lakóhelyét, a különélő szülővel történő kapcsolattartás módját és gyakoriságát és a gyermek tartásának részleteit rendezik. A kapcsolattartás kérdésében fontos kiemelni, hogy annak gyakorisága és módja a szülők megállapodásának tárgyát képezi, arról szabadon dönthetnek. A különélő szülő számára a bíróság kiterjesztett kapcsolattartást is engedélyezhet, annak időtartamát tekintve azonban figyelemmel kell lenni a Kúria döntésére, azaz ha az egyik szülő azonos időtartamú kapcsolattartást igényel, mint amennyit a gyermek annál a szülőnél tölt, ahol őt a bíróság elhelyezte, az burkolt váltott gondoskodást – a közös szülői felügyelet sajátos formája –

¹⁴ Ptk. 4:165. § (1) bek.

¹⁵ EBH 2000. 212.

¹⁶ BH 2017. 339.

¹⁷ LANTAI Csilla (2014): A szülői felügyelet. In: OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. II. kötet.* Opten Informatikai Kft., Budapest. 310.

jelentene, ami a szülők közös szülői felügyelet iránti egyező kérelmének hiányában nem rendelhető el.¹⁸

A közös megegyezéses bontás során a szülői felügyeleti jog gyakorlásáról szóló döntés is a gyermek érdekének megfelelően hozható. Az eljárás során mind a szülőknek, mind a bíróságnak kötelessége tájékoztatni és meghallgatni az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket a felügyeletét és elhelyezését érintő kérdésről, és amennyiben véleménye nem ellentétes a hosszú távú érdekeivel, azt kellő mértékben figyelembe is kell venni; a tizennegyedik életévét betöltött kiskorúval kapcsolatos döntés pedig csak az ő egyetértésével hozható. A gyermek véleményét közvetlen vagy szakértő általi meghallgatás során kell megtudnia a bíróságnak.

b. A szülői felügyeleti jog közös gyakorlása

A szülői felügyeletet a szülők közösen gyakorolják, akkor is, ha már nem élnek együtt.¹⁹ Ezen vélelem alapján kell eljárni, amikor a házasság felbontására irányuló eljárásban rendezni kell a szülői felügyelet gyakorlásának jogát. A szülői felügyeleti jog gyakorlása alapvetően a szülők közös feladata, függetlenül attól, hogy együtt vagy külön élnek, azonban amikor a család felbomlik, az összes addigi érzelmi, társadalmi, gazdasági, szociális kapcsolatrendszer átalakul. A szülők viszonya, a szülők és a gyermek viszonya, a gyermek és a rokonok viszonya mind a jog által szabályozott keretek közé kerül, hatalmas kontrasztot alkotva a családjogi viszonyokban történő visszafogott állami beavatkozással. Ebben a megváltozott környezetben kell megtalálnia a résztvevőknek az új helyüket, az új szerepüket, a mindennapokban sokkal nagyobb kihívást jelenthet a szülők között az együttműködés a gyermek érdekében. A kiskorú gyermek ebben a változásban sajnos gyakran a szülők alkujának tárgyává válhat, ami miatt érdekeinek kiemelt védelmét a jogszabályok hivatottak biztosítani, ezért a családok életének ebben a szakaszában állami feladattá válik a beavatkozás, amennyiben szükséges.

A szülői felügyeleti jogból eredő kötelezettség, hogy a kiskorú gondozása, nevelése, fizikai, szellemi, erkölcsi nevelése lehetőleg családi környezetben biztosított legyen. Ehhez szükséges a szülők együttműködése együtt élésük alatt és azután is.

A közös szülői felügyelet gyakorlása 1995-ig a különválás után nem volt lehetséges, a bíróság automatikusan azt a szülőt jogosította fel a felügyeleti jog gyakorlására, akinél a

¹⁸ Kúria Pfv. II. 20.326/2014.

¹⁹ Ptk. 4:164. § (1) bek.

gyermek – az akkori szóhasználattal – elhelyezésre került. Ez azonban a másik szülő felügyeleti jogának korlátozásával, egész pontosan szünetelésével járt.

Amennyiben a házasság felbontására irányuló eljárás során a házastársak a közös szülői felügyelet gyakorlásában megegyeznek, a kiskorú gyermekkel kapcsolatos járulékos kérdésekről is – gyermek lakóhelye, -tartása és a házastársi közös lakás használata – meg kell állapodni. A gyermek lakóhelyének megváltoztatásával kapcsolatban azonban megjegyzendő, hogy közös szülői felügyelet esetén ehhez már nem szükséges a különélő szülő hozzájárulása. A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény (továbbiakban: Nytv.) alapján a gondozó szülő köteles a gyermek lakcímének megváltozását 3 munkanapon belül a nyilvántartásba bejegyeztetni, amelynek a valós adatokat kell tartalmazni. A Kúria döntésében kifejtette, hogy a lakcímbjelentéssel kapcsolatos hatósági eljárás nem családi jogvita eldöntésére irányul, ezért a hatóságnak csak a gyermek tényleges lakóhelyét kell vizsgálnia, és azt, hogy az eljáró szülő jogosult-e a felügyeleti jog gyakorlására.²⁰ Az eljárás során a feleknek a Ptk. 4:147-4:148. § alapján elsődleges szempontként kell figyelembe venniük, hogy a közös szülői felügyelet gyakorlása során gyermekük egészséges testi, szellemi és erkölcsi fejlődése érdekében együtt kell működniük, jogaik és kötelezettségeik e téren egyenlők, és az ítélőképessége birtokában lévő gyermeknek biztosítaniuk kell a véleménynyilvánításhoz való jogát, illetve a döntésekbe be kell őket vonniuk.

Forrás: saját szerkesztés, kérdőív alapján

²⁰ BH 2017. 418.

A kérdőív erre vonatkozó kérdésére a válaszadók 81,3%-a nyilatkozott úgy, hogy a szülői felügyeleti jog rendezése során fel sem merült a szülők között a felügyeleti jog közös gyakorlása. Ez tükrözi a későbbiekben ismertetett közvetítői eljárás létjogosultságát is, hiszen az érzelmi túlfűtöttséggel jellemezhető válási procedúra során az együttműködés hiánya a gyermek érdekének háttérbe szorulását eredményezheti.

A szülői felügyelet közös gyakorlását a szülők megállapodása alapján rendelheti el és foglalhatja ítéletbe a bíróság a fenti feltételek teljesülése esetén. A kérelemben a szülőknek ki kell térnie a gyermek gondozását, nevelését érintő feladatok részletes leírására, illetve arra, hogyan tervezik ezeket megvalósítani, melyikük milyen mértékben vállal szerepet. Ez az elvárás azért is nagyon hasznos, mert a szülők képet kapnak a döntésük gyakorlati alkalmazásának részleteiről, illetve könnyebben el tudják képzelni, hogy a gyermek közös gondozása, nevelése milyen hatással lesz a további életükre, mindennapjaikra. Ezáltal mérlegelni tudják, valóban alkalmasak-e a felügyeleti jog közös gyakorlására, vagy mégis megfontolandó annak megosztása. Hiszen, ha később kiderül, valamelyikük számára ez a vártnál nagyobb alkalmazkodást, felelősségvállalást jelent, mint ahogyan azt elképzelte, az már kihathat a gyermekkel való kapcsolatára és a kiskorú egészséges fejlődésére is. Egy ilyen helyzetben érzik talán igazán a szülők, hogy felelősségük a gyermekük iránt közös és egyenlő, de mindazonáltal kötelezettség is. A bíróság szülői felügyeleti jog közös gyakorlásáról szóló megállapodás jóváhagyása előtt megvizsgálja a szülők nevelésre való alkalmasságát is, hiszen a felügyeleti jog közös gyakorlása nemcsak a gyermekkel kíván meg harmonikus, kiegyensúlyozott, az egészséges fejlődését elősegítő kapcsolatot, hanem a szülők közötti nagyfokú együttműködési készség is elengedhetetlen. Enélkül a szülők megállapodását a bíróság nem hagyhatja jóvá, még akkor sem, ha az egyébként a gyermek érdekében áll.

A szülői felügyelet közös gyakorlására irányuló kérelemben meg kell határozni a gyermek lakóhelyét, ami az egyik szülő lakóhelyét jelentheti. Ez azonban a legtöbb esetben nem konkrét lakcím meghatározását jelenti, hiszen egy esetleges költözéssel az egyezség vagy ítélet módosítása lenne szükséges, ezért elegendő annak meghatározása, hogy a gyermek az anya vagy az apa állandó lakóhelyével azonos lakcímen lakik.

A Családjogi Könyv megtartotta azt az 1995-ben bevezetett rendelkezést, hogy a kapcsolattartás már nemcsak a szülők joga és kötelezettsége, hanem a gyermeknek is joga van különélő szülőjével kapcsolatot tartani. Közös szülői felügyelet esetén alapesetben nem szükséges egyezségbe foglalni a kapcsolattartás formáját és módját. Azonban a válás utáni látszólagos egyetértés és a gyermek érdekében történő együttműködési készség törekény volta miatt a bírói gyakorlatban érzékelhető tendencia, hogy – mivel nincs kategorikusan megtiltva – a szülők gyakorta belefoglalják a szülői felügyelettel kapcsolatos megállapodásukba a kapcsolattartás mértékét és módját.

Ennek azért lehet jelentősége, mert a korábbi osztott hatáskörrel ellentétben a közös szülői felügyeletet érintő általános, keretjellegű kérdésekben a bíróság, míg a konkrét, egyedi élethelyzetekre vonatkozóan a gyámhatóság jogosult a döntésre a szülők közötti vitában, akár együtt élnek, akár külön.²¹ A későbbiekben vita esetén tehát a gyámhatóság jár el.

i. A kapcsolattartás kérdése közös szülői felügyelet esetén

Alapesetben közös felügyelet esetén nem szükséges a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást szabályozni. A családjogi ügyek lélektani hátterét tekintve a legtöbb esetben igen érzékeny egyensúly azonban könnyen felborul, ha az egyik szülő nem biztosítja a kapcsolattartást a közös kiskorú gyermekkel, a másik fél – a Ptk. alapján megegyezés hiányában – csak a gyámhatóságtól kérheti jogának rendezését, ami több hónapos ügyintézés jelenthet. Ez pedig súlyosan sérti a gyermek családi környezetben nevelkedéséhez, korábbi családi kapcsolatainak fenntartásához, a különélő szülővel való kapcsolattartásához fűződő jogát, amit csak kivételes esetben és a gyermek érdekében lehet korlátozni, a Családjogi Könyv bevezetésében megfogalmazott alapelvek betartásával.²²

²¹LANTAI 2014, 302-303.

²² Ptk. 4:2. § (4) bek.

Papp Éva Mária tanulmányában²³ a Budapest Környéki Törvényszék illetékességi területén működő járásbíróóságok gyakorlatát ismerteti. Ezek a bíróságok gyakran nem hagyták jóvá az olyan egyezségeket, amelyekben a szülők közös szülői felügyelet mellett döntöttek, de a kapcsolattartás részleteit is jegyzőkönyvbe akarták foglalni. Álláspontjuk szerint a közös szülői felügyelettel kapcsolatban „értelmezhetetlen” a kapcsolattartásra vonatkozó egyezség, hiszen a Családjogi Könyv alapján „ha a házastársak közös szülői felügyeletben állapodnak meg, a kapcsolattartás kérdésében nem kell megegyezniük.”²⁴ Papp szerint jogértelmezési hiba az ilyen típusú egyezségeket jóváhagyásának megtagadása, hiszen a jogszabály diszpozitív voltára utal a „nem kell” szókapcsolat használata, ami azt jelenti, hogy amit nem kell megtennünk, az nem kötelező, de nem is tilos. Ezt a véleményt erősíti az új Ptk. Tanácsadó Testülete is, tehát nem jogszabálysértő a kapcsolattartás bíróság általi jóváhagyása közös szülői felügyelet esetén úgy sem, hogy a két jogintézmény elvileg kizárja egymást²⁵

A tanulmányból megtudhatjuk, hogy ez a gyakorlat nem általános, a Fővárosi Törvényszék illetékességi területén például a kapcsolattartást szabályozó egyezségeket jóváhagyása csak jogszabályba ütközés esetén nem valósul meg.

ii. A közös szülői felügyelet sajátos formája – a váltott elhelyezés

A szülői felügyelet közös gyakorlása kizárólag a szülők együttműködésre való alkalmassága és készsége esetén, valamint közös kérelmük alapján valósulhat meg. Ennek egyre elterjedtebb formája a váltott gondoskodás vagy váltott elhelyezés. Mindkét megfogalmazás helyes és ugyanazt jelenti, mert a gyermekelhelyezés kifejezést a Ptk. már csak a kiskorú harmadik személynél történő elhelyezésére használja.

A szülői felügyelet közös gyakorlása, illetve annak szorosabb formája a váltott gondoskodás és a különélő szülő kiterjesztett kapcsolattartása fogalmának elhatárolása szükséges, de korántsem olyan egyszerű feladat. Hiszen a váltott gondoskodás során a közös szülői felügyelet egy sajátos formájaként a gyermek felváltva, közel azonos időt tölt a különélő szülők háztartásában, melynek során annak a szülőnek a feladata a gyermekről való gondoskodás, akinél éppen van.²⁶ Azonban ha a bíróság a felügyeleti jog gyakorlására az egyik szülőt jogosítja fel, a Ptk. kiszélesített kapcsolattartást engedélyezhet a különélő szülő számára

²³ PAPP Éva Mária (2015): Amit egyes bíróságok megtesznek, mások meg nem – a szerződési szabadság érvényesülésének problémái a közös szülői felügyelet gyakorlása körében. *Családi Jog* 2015/4. 28-32.

²⁴ Ptk. 4:21. § (4) bek.

²⁵ https://kuria-birosag.hu/hu/ptk?tid%5B%5D=345&body_value= (Utolsó letöltés dátuma: 2020. 04. 10.)

²⁶ KÖRÖS András (2019): Különélő szülők – közös szülői felelősség, első lépések a Ptk. szülői felügyeletre vonatkozó szabályainak gyakorlatában. In: GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – MENYHÁRD Attila (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv első öt éve*. Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest. 90.

– például gondozással, neveléssel összefüggő feladatok, a gyermek vagyonának kezelése és az azzal kapcsolatos törvényes képviselő²⁷ - hogy az minél aktívabb szerepet vállalhasson a közös gyermekről való gondoskodásban. Ilyen esetben a felügyeleti jog gyakorlása az egyik szülőt illeti, azonban a másik is hasonlóan alkalmas az ezzel járó feladatok elvégzésére, így a gyermek sorsát érintő lényeges kérdéseken túl, aktívabb részt vállalhat a mindennapi teendőkben. Ez az újító szellemiségű szabályozás viszont gyakorlati alkalmazását tekintve kérdéseket vethet fel, hiszen nincs meghatározva, milyen mértékben történhet a különélő szülő gyermekkel kapcsolatos jogosultságainak kibővítése. A korábban már említett közel azonos időtartamú kapcsolattartási időtartam nem irányulhat a váltott elhelyezéssel azonosnak mondható élethelyzet kialakítására.

Tehát a szülői felügyelet tényleges gyakorlásának fajtáit megvalósulási formájuk és tartalmuk vizsgálata alapján lehet elkülöníteni egymástól. Ez alapján a közös szülői felügyelet esetén megmarad a szülők autonómiája, hogy együttműködésük esetén maguk alakítsák ki a közös kiskorú gyermek egészséges testi, lelki, erkölcsi fejlődését legmegfelelőbben szolgáló közös felügyelet tartalmát. A különélő szülő kiterjesztett kapcsolattartása keretében őt a bíróság vagy jogszabály a gyermek sorsát érintő lényeges kérdéseken túl, egyéb jogosultságokkal is felruházhatja a gyermekkel kapcsolatban. A váltott gondoskodás esetén pedig az adott időszakban az a szülő gyakorolja a felügyeleti jogokat, gondoskodik róla – a lényeges kérdésekben történő közös döntés kivételével – akinél a gyermek tartózkodik.²⁸

A szülői felügyeleti jog váltott elhelyezéssel történő gyakorlása iránti szülői kérelem vizsgálatakor is, mint minden kiskorú gyermekkel kapcsolatos eljárásban a gyermek érdeke az elsődleges szempont. Tehát ha a gyermek egészséges fejlődéséhez szükséges állandóság nem biztosítható a váltott elhelyezéssel, akkor felügyeleti jog gyakorlása más formában kerül megállapításra. A bíróság a szülőknek és a gyermeknek a váltott gondoskodással járó életmódra való alkalmasságát szem előtt tartva dönt az erre irányuló megállapodás jóváhagyásáról. A szülők és a gyermek szemszögéből is akkor lehet a váltott gondoskodás a legmegfelelőbb megoldás, ha a szülők képesek együttműködni, lakóhelyük viszonylag közel van egymáshoz, és képesek gyermekük szükségleteit az övék elé helyezni.²⁹ Felmerül a lehetőség, hogy amennyiben a gyermek érdeke az elsődleges a szülői felügyeletére és elhelyezésére irányuló eljárásokban, valamint joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson, akkor

²⁷ Ptk. 4:168. § (2) bek.

²⁸ KÖRÖS 2019, 90.

²⁹ SZEIBERT Orsolya (2017): A váltott gondoskodás szabályozása, elterjedtsége és a gyermekre gyakorolt hatása. *Családi Jog* 2017/1. 42.

egyértelműen a váltott gondoskodás ítéletbe foglalása lenne a legmegfelelőbb az egészséges fejlődés szempontjából. Ezt támasztja alá az is, hogy míg a szülők házasságban, illetve életközösségben élnek, közös háztartásukban nevelik kiskorú gyermeküket, és a fentiek így biztosítottak a számára. Pedig nyilvánvaló, hogy amikor az életközösség megromlik a szülők között, akkor már szinte biztosan nem az a gyermek érdeke, hogy a család közös háztartásban éljen, és a kiskorú ki legyen téve a felnőttek közötti vitáknak és a feszült légkörnek. Az egészséges testi, lelki, erkölcsi fejlődés véleményem szerint a válás közeledtével időlegesen megelőzi az állandóság követelményét, hiszen a család otthonában kialakult feszült környezet semmilyen szempontból nincs jó hatással a kiskorú gyermekekre.

A váltott gondoskodás elrendelésére irányuló eljárás során a bíróság megvizsgálja a szülők és a gyermek közötti érzelmi kötődést, a lakhatás biztosításának lehetőségeit, az állandóság fenntarthatóságát, a gyermek egyéb családi kapcsolatait – testvér, nagyszülő – a szülők magatartását. A bíróság számára fontos feladat annak megállapítása is, hogy a szülők esetlegesen nem azért akarják-e a váltott gondoskodást, hogy megosszák a gyermekkel kapcsolatos felelősséget, elkerüljék a tartásdíj fizetését, vagy egyszerűen csak eszközként használják gyermeküket annak bizonyítására, hogy legalább olyan jók, mint a másik szülő. Ennek érdekében környezettanulmány készítése válhat szükségessé, melynek során vizsgálják, hogy a lakhatási lehetőség, a szeretetteljes légkör, amiben a gyermek otthon érzi magát, és a kiegyensúlyozott iskolai teljesítmény biztosítható-e mindkét szülő esetében.

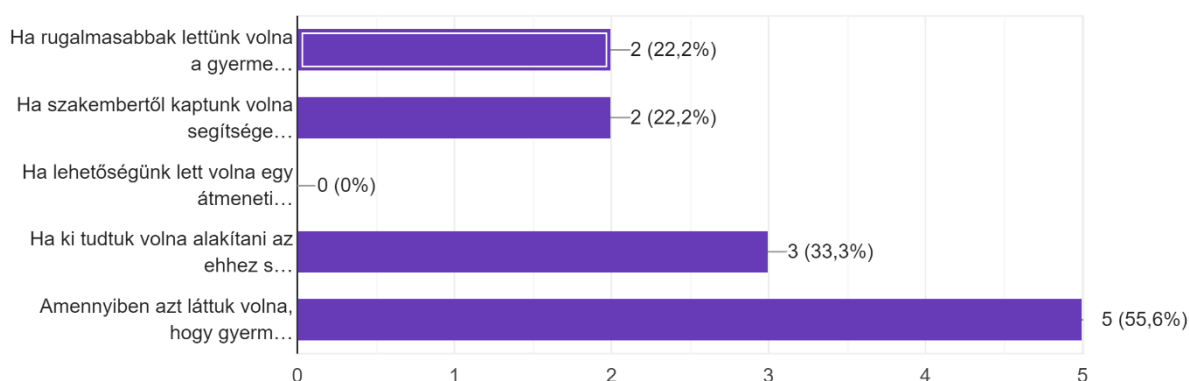
A váltott gondoskodás elrendelésekor kiemelt fontossággal bír a gyermek életkora és az ő személyes véleménye ebben a kérdésben. A gyakorlatban azonban igen széles skálán mozog annak az életkornak a megállapítása, amikor a gyermek már érti, hogy mi történik vele, és meg is tudja fogalmazni véleményét a vele kapcsolatos kérdésben.

Abban a szakemberek nagy része egyetért, hogy az óvodáskorú vagy fiatalabb gyermekek esetében nem hat kedvezően a fejlődésükre a váltott gondoskodás. Hiszen az ennyire fiatal gyermek még természetesen jobban kötődik édesanyjához, aki a gondozással járó napi feladatokat minden bizonnyal jobban el tudja látni. Ezt erősíti az állandóság biztosításának követelménye is, hiszen nem is lenne célszerű kitenni ilyen korú gyermekeket az ezzel járó esetleges utazásnak, valamint a nevelési intézmény látogatása is nehézkes lehet, ha a szülők lakóhelye viszonylag távolabb van egymástól, mert a kisgyermek nem képes még egyedül közlekedni.

Ezért kiemelten fontos kérdés, hogy a szülők válásakor a lakóhely megváltozása miatt kialakult helyzetben a váltott gondoskodás vállalásával hogyan teljesíthető az állandóság és a kiegyensúlyozott kapcsolattartás. Ennek ellenére a váltott gondoskodás elrendelése során a

szülőket sem lehet arra kötelezni, hogy egymás közelében éljenek, hiszen a munkahely, barátok, vagy a tágabb családdal való kapcsolattartás is indokolhatja a lakóhely megváltoztatását, továbbá a lakóhely szabad megválasztásának joga a váltott gondoskodásban élő szülőket is megilleti.³⁰

Akkor válaszoljon, ha egyedül gyakorolja a felügyeleti jogokat! Amennyiben felmerült, de nem valósult meg a közös felügyelet/váltott gondosko... megegyezzenek. Több lehetőséget is megjelölhet.
9 válasz

Forrás: saját szerkesztés, kérdőív alapján

A kérdőívre válaszolók körében 33,3%-ban volt meghatározó a váltott gondoskodás esetleges megvalósításának vizsgálatakor, hogy a lakóhelyi adottságok nem voltak megfelelőek, illetve a megkérdezettek 55,6%-a nem úgy látta, hogy ez a gondoskodási forma lenne a gyermeke hosszú távú érdekét legjobban szolgáló megoldás.

Ennek a gyermek szempontjából rendkívül fontos részletnek a kidolgozására alkalmas lehetne a váltott elhelyezés egyfajta átmeneti időszakra szóló kipróbálásának biztosítása. Ez egyes országokban már működik lehetőségként, másokban viszont a bíróság által elrendelhető, akár csak az egyik fél kérelmére, illetve például hat hónapos határozott időre, hogy a szülők bizonyíthassák alkalmasságukat a közös felügyelet gyakorlására.³¹ Ez a gyakorlat véleményem szerint nagyban elősegítené egyrészt, hogy a váltott gondoskodás lehetősége mindinkább beépüljön a köztudatba, illetve hogy a szülők meggyőződhessenek saját képességeikről,

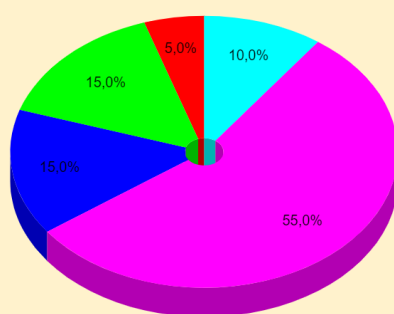
³⁰ SZEIBERT-ERDŐS Orsolya (2008): Gyermekelhelyezéshez kapcsolódó aktuális problémák a XII. század elején. *Családi Jog* 2008/3. 26-30.

³¹ SZEIBERT Orsolya (2012): Együtt a házasság felbontása után is? A közös szülői felügyelet és a váltott elhelyezés európai tendenciái. *Családi Jog* 2012/4. 9.

valamint arról is, hogy gyermekük képes-e és akar-e alkalmazkodni ehhez az új helyzethez, továbbá szeretné-e később a mindennapjait így élni.

A próba lehetősége minden bizonnyal nagy segítség lehetne az ezzel a felügyeleti formával járó életmód kialakításában, ami még jobban a gyermek és a szülők igényeire szabható egy ilyen úgynevezett tesztidőszakban. Nem árt tisztában lenni azzal, hogy a váltott gondoskodás esetében közös a felügyeleti jog és a gyermek gondozásával, nevelésével összefüggő teendőkből is nagyobb részt vállalnak a szülők. Azonban egy közös kérelem alapján ítéletbe foglalt váltott gondoskodás, amely nem volt kellően átgondolt és megalapozott, könnyen hátrányosan befolyásolhatja a gyermek mindennapjait, és a szülők viszonyában is visszalépést eredményezhet. Mindkét szülő nevelési alkalmassága esetén érdemes lehet átgondolni, ragaszkodjanak-e a váltott gondoskodáshoz, vagy maradjanak a közös szülői felügyeletnél, mivel ebben az esetben nem kötelesek közel azonos időtartamban gondoskodni gyermekükről, azonban az ítélettől eltérően alakíthatják úgy a mindennapjaikat, hogy a végeredmény a kvázi váltott gondoskodás legyen. A kérdőíves kutatás alapján megállapítható, hogy a szülők 55%-a is úgy gondolja, nem minden esetben lehet a váltott elhelyezés az optimális megoldás, legfontosabb szempont a szülők és a gyermek alkalmassága. Azonban jelentős azoknak a válaszadóknak a száma is (15-15%), akik úgy gondolják, hogy a gyermeknek joga van a külön válás után is mindkét szülőjével azonos időt tölteni, illetve, hogy egy próbaidőszak után felelősségteljesebb döntés hozható a kérdésben.

Véleménye szerint Magyarországon is bevezethető lenne az a gyakorlat - mint egyes nyugati országokban - hogy a bíróság elsődlegesen és akár kötelező jelleggel elrendelje a váltott elhelyezést a szülők számára?

- Nem, mert nem lehet a szülőket akaruk ellenére arra kényszeríteni, hogy mindketten egyformán kivegyék a részüket a gye...
- Nem, mert elsősorban a gyermek érdekét és véleményét kell figyelembe venni. Nem minden gyermek és szülő alkalmas a v...
- Igen, mindenképpen. Hiszen az együttélés alatt is közös a szülői felügyelet és a gyermeknek ehhez joga van a különválás ut...
- Igen, de csak egy átmeneti próba időszak után, hogy a szülők és a gyermek is kipróbálhassa mivel jár ez az életmód.
- Igen, de valószínűleg a szülők egyikére ez aránytalanul nagy terhet róna, hiszen egy teljesen már életvitelt kíván, mint a "ha...

Forrás: saját szerkesztés, kérdőív alapján

A gyermek meghallgatása – közvetlenül vagy szakértő útján – pedig megadhatja a végső választ arra a kérdésre, hogy a gyermeknek is az-e a vágya, hogy mindkét szülőjével azonos időtartamú és minőségű kapcsolatot tarthasson fenn, annak minden előnyével és esetleges nehézségeivel. A szülői felügyelet közös gyakorlására és a váltott elhelyezésre vonatkozó megállapodás jóváhagyása során tehát nem szabad elfelejteni, hogy bár a közös felügyelet a szülők együttélése alatt és utána is alapesetnek tekinthető, egyáltalán nem biztos, hogy a gyermek érdeke is ez.

3. A BÍRÓSÁG DÖNTÉSE A SZÜLŐI FELÜGYELETI JOG GYAKORLÁSÁRÓL

A szülői felügyelet korábban említett általános rendezéséhez - a CSJK szerint az egyik szülő feljogosítása a felügyeleti jog gyakorlására – a bíróság döntése szükséges, amennyiben a szülők között nincs megállapodás. Erre a Ptk. Családjogi Könyve, illetve a Pp. ad lehetőséget. A bíróságnak kérelemre, illetve a Pp. 459. § (1) bekezdése alapján erre irányuló kereseti kérelem hiányában hivatalból is döntenie kell. A közös kiskorú gyermek tartása, a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése vagy a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése, illetve annak megváltoztatása iránt a szülő, vagy a gyámhatóság indíthat pert.³² Míg a közös megegyezéses bontásnál a szülők megállapodását jóváhagyja a bíróság – amennyiben az megfelel a gyermek érdekeinek – addig ebben az esetben széleskörű bizonyítási eljárás során kell meghozni a gyermek érdekét legjobban szolgáló döntést. A bíróság határozhat úgy, hogy az egyik szülőt jogosítja fel a szülői felügyelet teljeskörű gyakorlására, vagy a különélő szülőnek a gyermek sorsát érintő lényeges kérdéseken túl többlet jogosultságokat enged, illetve korlátozhatja is valamely lényeges kérdésben a döntés jogát. Továbbá, amennyiben a szülők felügyeleti jogának gyakorlása a gyermek érdekét veszélyezteti, a gyermeket harmadik személynél – aki azt maga is kéri – is elhelyezheti, ebben az esetben őt a gyermek gyámjául kell rendelni. A Családjogi Könyv szabályozása már csak kivételesen indokolt esetben engedi meg a szülői felügyeleti jog korlátozását, és csak olyan mértékben, amennyire azt a gyermek érdeke megkívánja. Ez fontos garanciális szabály, amely a gyermek családi környezetben való nevelkedését szolgálja, ezért törekedni kell rá, hogy a gyám olyan személy – lehetőleg családtag – legyen, aki a gyermek gondozásában, nevelésében korábban részt vett.³³ A szülők nevelésre való alkalmatlansága önmagában nem lehet indok a harmadik személynél történő elhelyezésére, a gyermek veszélyeztetettsége is fenn kell, hogy álljon.

³² Ptk. 4:171. § (1) bek.

³³ Ptk. 4:167-4:169. §

Fontos kiemelni, hogy a szülői felügyeleti jog bíróság általi rendezése esetén közös felügyeleti jogot nem lehet elrendelni, mivel az csak a szülők együttműködése és erről szóló megállapodása alapján lehetséges.

A különélő szülő a kiskorú gyermek tartásához köteles hozzájárulni, amelyet megállapodás vagy bírósági ítélet alapján teljesít. A CSJK Rokontartás című fejezetében találjuk a tartásra vonatkozó rendelkezéseket, amelyek meghatározzák a rászorultság és az érdemtelenység fogalmát, a tartás természetbeni és pénzbeli módját (gyermektartásdíj). A Ptk. újítása, hogy a kiskorú gyermek tartásra való jogosultságával kapcsolatban a rokontartás szabályainak mögöttes alkalmazását is előírja,³⁴ a nagykorú továbbtanuló gyermek tartása vonatkozásában pedig a rokontartás és a kiskorú gyermek tartására vonatkozó rendelkezések is irányadók.³⁵

A kiskorú tartásra való rászorultsága megdönthető vélelemként jelenik meg, hiszen előfordulhat, hogy a kiskorú munkaképes, vagy rendelkezik önálló jövedelemmel, melynek segítségével teljesen vagy részben a tartása megoldható.³⁶ A nagykorú, de 20. életévét még be nem töltött gyermekre, aki középiskolai tanulmányokat folytat, szintén érvényes a rászorultság vélelme, viszont vizsgálható a tartásra való érdemtelenége, amennyiben az megvalósul. Az új Ptk. Tanácsadó Testületének véleménye alapján azonban a középiskolai tanulmányokat folytató nagykorú gyermek nem minősül továbbtanulónak, a kiskorú gyermekkel esik egy megítélés alá, ezért tartásra való érdemtelenység a részéről nem valósulhat meg.³⁷ Bencze Lászlóné álláspontja szerint érdemteleniséget alapozhat meg a megfelelő tényállás mellett a konkrét esetet vizsgálva, ha a nagykorú gyermek nem tájékoztatja a tartásra kötelezett szülőt továbbtanulási szándékáról, ezzel váratlan nagyobb kiadásnak teszi ki őt, ami méltánytalan a szülővel szemben.³⁸ Megvalósul az érdemtelenység a tartásra szoruló nagykorú továbbtanuló gyermek részéről akkor is, ha nagykorúságától kezdve a felsőfokú tanulmányok évei alatt a különélő szülővel indokolatlanul – korábbi szülői ráhatás következményeként – nem tart kapcsolatot. Az ilyen magatartás a tartásra való rászorultság esetén is elfogadhatatlan, hiszen a nagykorú gyermektől elvárható, hogy a támogatás alapjául szolgáló családi kapcsolatot igyekezzen fenntartani, az

³⁴ Ptk. 4:213. §

³⁵ BENCZE Lászlóné (2011): Konceptió és megvalósulás. Gyermektartásdíj a Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyvében. *Családi Jog* 2011/1. 2.

³⁶ Ptk. 4:214-4:215. §

³⁷ https://kuria-birosag.hu/hu/ptk?tid%5B%5D=348&body_value= (Utolsó letöltés dátuma: 2020.04.10.)

³⁸ BENCZE 2011, 3.

érzelmi köteléket ne rombolja le teljesen.³⁹ A továbbtanuló nagykorú gyermek huszonötödik életévének betöltése után tartására a szülő csak kivételesen indokolt esetben kötelezhető.⁴⁰

a. Bizonyítás

A szülői felügyelet rendezése során legtöbbször olyan helyzetben kell a bíróságnak döntést hoznia, amelyben mindkét szülő hasonló adottságokkal rendelkezik, és egyformán alkalmas a gyermek feletti szülői felügyeleti jog gyakorlására. A családjogi ügyekben is a szabad bizonyítás elve érvényesül, ami azt jelenti, hogy a bíróság dönthet a bizonyítékok felhasználásáról és szabad mérlegelésébe tartozik, hogy azokat milyen mértékben veszi figyelembe a tényállás tisztázásakor. A gyermek érdeke az, hogy a felügyeletére vonatkozó döntést az összes körülmény vizsgálatával és együttes mérlegelésével hozzák meg, melynek során az igen gyakran alkalmazott, az érintett tudta nélkül készült hangfelvételek is felhasználhatók. A jogsértő módon keletkezett bizonyítási eszköz felhasználását a jogos magánérdek és a gyermek érdeke is indokolhatja.⁴¹ A bizonyítás során szükséges megvizsgálni a szülők személyiségét, egyéniségét, erkölcsi tulajdonságait, valamint a gyermekhez fűződő érzelmi kötődés, ragaszkodás őszinteségét. A korábbi szabályozással szemben a gyermek életkora és neme nem meghatározó körülmény a felügyeleti jog rendezése során. A Kúria 17. számú irányelvének szempontrendszere pedig továbbra is megadja a felügyeleti jog rendezése iránti perben a bizonyítási eljárás vezérfonalát. A jelenlegi szabályozás bár feltételezi, hogy a szülők is mindenkor gyermekük érdekét tartják szem előtt, a válás és a szülői felügyeleti jog rendezése során óhatatlanul előtérbe kerül az „emberi oldal”, az érzelmi túlfűtöttség és sokszor a sértettség, bosszúvágy elhomályosíthatja ezt az elsődleges célt. Ezért fontos továbbra is segítségül hívni a pszichológiát annak megértésére és feltárására, hogy ebben a különleges érzelmi állapotban, amibe a felek kerültek, mi lehet a gyermek számára legmegfelelőbb döntés.

A szülők *gyermeknevelésre való alkalmasságának vizsgálata* az egyik legfontosabb kérdés annak eldöntésekor, hogy melyikük gyakorolja a felügyeleti jogot a gyermek felett.

Ez a fogalom „az átlagos értelmi színvonalon felül az érzelmi stabilitás és gazdagság, valamint a pozitív jellemvonások valamilyen megkövetelhető minimumát”⁴² jelenti. A gyermeknevelésre való alkalmasságnak vannak fokozatai azonban, ha a szülő alkalmatlanságát állapítják meg, a felügyeleti jog gyakorlására nem jogosítható fel. Alkalmatlanná nyilvánítható

³⁹ EBH 2007. 1609.

⁴⁰ Ptk. 4:220. § (5) bek.

⁴¹ SZENDRŐI Anna (2019): A jogsértő bizonyítási eszközök felhasználhatósága. *Miskolci Jogi Szemle* 2019/2. 162.

⁴² Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 10. sz. Módszertani Levele az igazságügyi pszichológus szakértők működési köréről és tevékenységéről

például az a szülő, aki a másik szülővel való kapcsolattartást tartósan megnehezíti, és ennek következtében a gyermeket érzelmileg nagymértékben elidegeníti a másik féltől. Az így kialakított állandóság – amely a gyermek egészséges fejlődéséhez elengedhetetlen – nem vehető figyelembe, mert az az elidegenítő szülő erőszakos és önkényes magatartásának következménye.⁴³ Az *állandóság* tehát a gyermek érdekében kiemelt fontosságú, azonban az őt ténylegesen gondozó szülő részére visszaélésre is lehetőséget ad, ezáltal a másik szülő hátrányosabb helyzetbe kerülhet a felügyeleti jog gyakorlásának rendezése során. Abban az esetben viszont, ha a gyermeket nevelő szülő a gyermekkel máshová – esetlegesen az őt korábban gondozó szülőtől vagy nagyszülőtől messzebbre – költözik, nem feltétlenül értékelhető az állandóság megzavarásaként, amennyiben az a gyermek hosszú távú érdekét szolgálja, és korábbi családi kapcsolatainak fenntartása is biztosított marad.⁴⁴

A *szülők világnézeti és vallási beállítottsága* nem szempont a bírósági eljárás során, tehát egyikük előnyére és terhére sem vehető figyelembe,⁴⁵ azonban az vizsgálható, hogy az egyes nézetek, elvek hordoznak-e a gyermek érdekét sértő elemeket. Amennyiben igen, akkor ezek a tények a gyermeknevelésre való alkalmasságot hátrányosan befolyásolhatják.

A *testvérek együtt nevelkedése* kérdésében több dolog is közrejátszik a döntés meghozatalakor. Alapvetően arra kell törekedni, hogy a testvérek továbbra is együtt nevelkedjenek, hiszen lelkileg nagyon megterhelő a szülők különválása, a család felbomlása is. Mindemellett fontos lehet a gyermekek közötti korkülönbség, illetve az egymáshoz való érzelmi kötődésük, valamint az is, hogy amennyiben az egyik gyermek az egyik szülőnél, a másik gyermek pedig a másik szülőnél marad, akkor biztosított lesz-e a rendszeres találkozás és a jó testvéri kapcsolat fenntartása. Hiszen könnyen előfordulhat, hogy a gyermek egyik szülőjéhez érzelmileg jobban kötődik, és személyisége is azt indokolja, hogy a felügyeleti jogot az a szülő gyakorolja.

A Legfelsőbb Bíróság döntésében új eljárásra kötelezte az elsőfokú bíróságot, mert az nem vette figyelembe a testvérek elválasztásának körülményeit – a különváláskor az anya az egyik gyermeket, az apa pedig a hozzá jobban kötődő másik gyermeket gondozta tovább –, és azt a tényt, hogy az apánál maradt gyermek jó kapcsolata édesanyjával és testvérével is megmaradt.⁴⁶

⁴³ BH 1998. 180.

⁴⁴ BH 2004. 114.

⁴⁵ BH 1998. 132.

⁴⁶ BH 1979. 29.

i. A bizonyítás eszközei

- *Tanúvallomások* – a szülői felügyelet rendezése iránti eljárásban a felek kérhetik több személy idézését tanúként, azonban ők idézésük esetén a tanúvallomást nem tagadhatják meg arra hivatkozással, hogy hozzátartozójuk mellett vagy ellen kell állást foglalniuk.⁴⁷ Megjegyzendő, amennyiben a gyermek nevelésében részt vesz harmadik személy is, például a nagyszülő, akkor az ő meghallgatása nem mellőzhető.⁴⁸
- *A felek nyilatkozatai* – a tárgyaláson a felek a jóhiszeműség elvének betartásával és igazmondási kötelezettség⁴⁹ mellett tesznek nyilatkozatot. Visontai-Szabó Katalin álláspontja szerint még a felek nyilatkozatainak elkészülte előtt, a per kezdeti szakaszában lenne meghatározó jelentőségű a közvetítői eljárás – mediáció – intézményének igénybevétele, ami megakadályozhatná, hogy az egyébként is érzelmileg túlfűtött, sérelmekkel teli viszony még jobban elmérgesedjen, és háttérbe szoruljon a gyermek érdeke.
- *Környezettanulmány* – a gyermek egészséges fejlődéséhez szükséges alapvető lakhatási körülményeket, egészségügyi ellátás lehetőségét azonban mindenképpen biztosítani kell. Amennyiben a különélő szülőnél ez nem megoldott, az akadályozhatja a kiegyensúlyozott kapcsolattartást is, ami ez esetben a gondozó szülő lakásán, vagy a gyámhatóság hivatalos helyiségében lehetséges.⁵⁰
- *Iskolai és óvodai vélemény* – az oktatási, nevelési intézmények pedagógusai a jelenleginél talán nagyobb segítséget is tudnának nyújtani a bíróság számára, amennyiben a szakértőnek lehetősége nyílna a személyes meghallgatásukra.
- *Meghallgatás* – ha azt a gyermek kéri, őt is meg kell hallgatnia a bíróságnak vagy a gyámhatóságnak. Továbbá a tizennegyedik életévét betöltött gyermek szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés csak egyetértésével hozható.⁵¹

A szabályozásból kikerült az a korábbi lehetőség, hogy a bíróság a szülők egyező nyilatkozata alapján is tájékozódhatott a gyermeknek az elhelyezésével kapcsolatos véleményéről. A Ptk. Tanácsadó Testülete állásfoglalásában viszont úgy fogalmaz, hogy a gyermek meghallgatása mellőzhető, ha a kötelező meghallgatás kérdéskörével kapcsolatban a szülők nyilatkozata egyező, és kitűnik belőle, hogy a gyermeket tájékoztatták, véleményét

⁴⁷ Pp. 290. § (3) bek. c) pont

⁴⁸ BH 1984. 226.

⁴⁹ Pp. 4-5. §

⁵⁰ VISONTAI-SZABÓ Katalin (2015): A bizonyítás szempontjai és nehézségei a szülői felügyelet rendezésére irányuló perekben. *Családi Jog* 2015/1. 35.

⁵¹ Ptk. 4:171. § (4) bek.

figyelembe vették. Ha mindezek után a bíróságnak mégis kétsége merül fel, akkor a gyermeket meg kell hallgatnia.⁵²

Ennek gyakorlatba történő átültetése nem egységesen halad a hazai bírósági rendszerben, de ígéretes kezdeményezések már vannak. Például a Fővárosi Törvényszék több esetben idézte a kiskorú gyermeket levélben, tájékoztatva őt a szülői felügyeletével kapcsolatban folyamatban lévő ügyről, illetve a tárgyaláson történő meghallgatásáról.

A kiskorú gyermek *érdekeltként* vesz részt⁵³ a szülői felügyeletével, az elhelyezésével, illetve az elhelyezés megváltoztatásával kapcsolatos perekben. A Pp. 298. § alapján a kiskorút tanúként csak akkor lehet meghallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték másként nem pótolható. Ezt az elvet követi Völcssey Balázs is, aki szerint bár a Ptk. 4:193. § (1) bekezdése alapján a gyermek perindításra jogosult, félként mégis nagyon ritkán jelenik meg a felügyeletére vagy elhelyezésére, illetve annak megváltoztatására irányuló perekben. Tanúként meghallgatása is indokolatlan lenne, hiszen a tanú a bizonyítás egyik eszköze, tehát a kiskorú gyermek az érdekelt sajátos jogállásával rendelkezik.⁵⁴

A meghallgatás során kiemelt jelentősége van a korábban említett *ítélőképességnek*. Ennek megállapítása, vagyis hogy a kiskorú „életkorának és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes-e – meghallgatása során – az őt érintő tények és döntések lényegi tartalmát megérteni, várható következményeit belátni”⁵⁵ a hatóságok, illetve a bíróság feladata az adott eljárás során. Annak megítélése tehát, hogy a gyermek mikor kerül ítélőképessége birtokába, mindig az egyedi ügyben érintett kiskorú adottságaitól függ, nem lehet általánosítani, hiszen számos összetevője van annak, képes-e megérteni a helyzetét, és arról véleményt formálni, illetve azt közölni. A Kúria döntése alapján a bíróság nem kötheti az ítélőképességet a gyermek életkorához, és nem mellőzheti a meghallgatását az egyik szülő általi befolyásoltságra hivatkozással főleg, hogy számos egyéb bizonyíték támasztotta alá a gyermek egyértelműen kinyilvánított véleményét elhelyezésével kapcsolatban.⁵⁶

A gyermeknevelésre való alkalmasság megállapítására a bíróság a Pp. 177. §-a alapján pszichológiai szakvéleményt is kérhet, amelyben a szakértő feltérképezi a gyermek és a szülők személyiségét, az egymáshoz való érzelmi kötődés valódiságát és mélységét, továbbá az

⁵²https://kuria-birosag.hu/hu/ptk?body_value=a+gyermek+meghallgat%C3%A1sa+mell%C5%91zhet%C5%91
(Utolsó letöltés dátuma: 2020. 02. 16.)

⁵³ Pp. 473. § (1) bek.

⁵⁴ VÖLCSEY Balázs (2017): A szülői felügyeleti jog megszüntetésének perjogi kérdései és a családjogi felróhatóság. *Családi Jog* 2017/2. 34-35.

⁵⁵ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról (Gyer.) 2. § a) pontja

⁵⁶ BH 2019. 298.

esetleges szülők általi érzelmi befolyásoltságot. A szakértői véleményt a bíróság döntő súllyal veszi figyelembe a szülői felügyelet rendezése során. A bíróval szemben a pszichológus úgymond tud olvasni a sorok között, a bírákra jellemző direkt kérdések helyett úgy tudja megközelíteni a problémát, hogy a válaszok a valós érzelmi szintet és személyiségjegyeket tükrözzék. Azért is van kiemelt jelentősége a szakértői véleménynek, mert a legtöbb esetben fennáll a gyermek szülők általi érzelmi befolyásolása, illetve a lelki teher is jelentős mértékű a kisgyermek esetében, aki megéli szülei válását, így a valós helyzet feltárása különleges szakértelmet igényel.⁵⁷ A szakértő tehát jelentős segítséget tud nyújtani az eljárásban, hiszen a lélektani megközelítés nagymértékben szükséges annak megállapításában, hogy mi a gyermek hosszú távú érdeke. A szülők rossz viszonya például nem feltétlenül érinti hátrányosan az egyik vagy a másik nevelésre való alkalmasságát, ugyanakkor az, hogy a gyermek az egyik szülőhöz jobban kötődik érzelmileg, nem minden esetben jelenti azt, hogy egészséges testi, szellemi, erkölcsi fejlődése annál a szülőnél lesz biztosított. A szakértői vélemény súlyát érzékelteti, hogy a Kúria döntésében rámutatott a gyermeknek az őt gondozó szülő általi befolyásolásának káros hatására. Látszólag a gyermek érdekét az apai nevelés szolgálta, mivel az édesanyával történő kapcsolattartások folyamatosan nehezítettek voltak, és a gyermek tiltakozásai többször meg is hiúsították azt. Azonban a szakértői vélemény feltárta az apa érzelmi kisajátításra való hajlamát és az anyának a gyermek életéből való tudatos kizárásra törekvését. A vélemény volt tehát a kulcs a gyermek viselkedését meghatározó valódi okok feltárásához, melyet a körülmények és bizonyítékok mérlegelésével, a szülők objektív körülményeinek és szubjektív nevelési képességének együttes vizsgálatával alkotott meg.⁵⁸

b. A különélő szülő jogai a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben

A jelenlegi családjogi szabályozás megtartotta azt az 1986-ban bevezetett lehetőséget, hogy a gyermek sorsát érintő lényeges kérdések tekintetében közösen dönthetnek a szülők, függetlenül attól, hogy melyikük neveli a gyermeket. A különélő szülőnek a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésben való döntési jogát a bíróság a gyermek érdekében korlátozhatja vagy megvonhatja,⁵⁹ ebben az esetben a szóban forgó kérdésben a gyermeket nevelő szülőnek egyedüli döntési jogosultsága van.

⁵⁷ VISONTAI-SZABÓ Katalin (2015): A bizonyítás szempontjai és nehézségei a szülői felügyelet rendezésére irányuló perekben. *Családi Jog* 2015/1. 31.

⁵⁸ BH 2017. 123.

⁵⁹ Ptk. 4:168. § (2) bek.

A szülők joga és kötelezettsége, hogy biztosítsák gyermekük számára az egészséges fejlődéshez szükséges feltételeket a szülői felügyeleti jog gyakorlása keretében. Ahogyan azt már korábban említettem, a CSJK a „gyermek elhelyezése” kifejezést már nem alkalmazza a különélő szülők vonatkozásában, helyette a szülői felügyeleti jogok teljeskörű gyakorlásának joga illeti meg a gyermeket nevelő szülőt az erre vonatkozó megállapodás vagy a bíróság döntése alapján. Amíg a szülők együtt élnek, számos dolog magától értetődik a gyermekneveléssel összefüggő feladatok terén, természetes az együttműködés, és a gyermekkel kapcsolatos napi teendők tekintetében sem igényel külön megállapodást, melyiket ki végzi. Azonban, ha a felek különválnak, továbbra is biztosítaniuk kell a gyermek számára a megszokott életvitelt és érzelmi stabilitást a kiegyensúlyozott testi és lelki fejlődés érdekében. Ehhez elengedhetetlen a még fokozottabb együttműködés a gyermek hétköznapi életével kapcsolatban, valamint a tanulmányi eredménnyel, egészségi állapottal és a gyermek fejlődésével összefüggésben a különélő szülőnek rendszeres tájékoztatáshoz van joga. Ez a tájékoztatási kötelezettség fokozottan érvényesül abban az esetben, ha a különélő szülőt a bíróság ítéletében feljogosította a gyermek gondozásával, nevelésével összefüggő egyes feladatok gyakorlására, vagy a korábban már említett vagyonkezelésre és azzal összefüggő törvényes képviselőre.⁶⁰ A különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás zökkenőmentes biztosítása szintén megköveteli a folyamatos kommunikációt és nagyfokú alkalmazkodást. Ezzel biztosítható, hogy a kapcsolattartást szabályozó megállapodásban, vagy döntésben foglaltaktól eltérő helyzetek miatt bármelyik szülő úgy érezze hátrányos helyzetbe került, és hosszadalmas gyámhivatali eljárást indítson. A CSJK rendelkezései tehát a szülők közötti együttműködést és közös döntést helyezik előtérbe, az állami beavatkozás lehetősége pedig a megállapodás hiányában merül fel.

A gyermek huzamosabb idejű külföldön tartózkodásának szabályozása a korábbiaktól eltérően történt a Családjogi Könyvben. Jelenleg nem a külföldön tartózkodás időtartama – korábban 1 év – hanem a célja határozza meg, hogy szükséges-e a különélő szülő hozzájárulása. A néhány napos, illetve hetes nyaralási vagy látogatási célú külföldi tartózkodással kapcsolatban csak tájékoztatási kötelezettsége van a gyermeket elvivő szülőnek, azonban a huzamosabb idejű vagy letelepedési szándékú külföldre távozás már közös döntést igényel a szülőktől. A Kúria a gyermeknevelési képességet hátrányosan befolyásoló körülményként értékelte, hogy az anya a szülői felügyeleti jog rendezésére irányuló eljárás alatt a gyermekeket letelepedési szándékkal külföldre vitte. A gyermekek érzelmi kötődése közel azonos volt a

⁶⁰ Ptk. 4:176. §

szülőkhöz, így a körülmények együttes vizsgálata révén az állandóságot és az iskolai környezetet is figyelembe véve a szülői felügyelet gyakorlásának joga az apát illette.⁶¹

A CSJK új rendelkezése, hogy a gyermek állampolgárságának megváltoztatását is a lényeges kérdések közé emelte.⁶² Amennyiben ebben a kérdésben a szülők között nincs megállapodás, a különélő szülő a gyámhatóság döntését kérheti, aki megvizsgálja, hogy az állampolgárság megváltoztatása hogyan befolyásolja a szülő-gyermek közötti kapcsolattartást, és biztosítható-e a gyermek további gondozása, nevelése, oktatáshoz, egészségügyi ellátáshoz való hozzájárása.

Az iskola és az életpálya megválasztása során kiemelten érvényesülnie kell mind a különélő szülő jogának az együttes döntésre, mind a gyermek meghallgatáshoz és véleménynyilvánításhoz fűződő jogának, illetve annak, hogy az őt érintő döntésbe a szülők bevonják. Amennyiben mégsem sikerül a szülőknek megállapodásra jutniuk, a gyámhatóság jogosult döntést hozni, amelynek során a gyermek adottságait, véleményét és a szülők anyagi lehetőségeit is figyelembe veheti.

A gyermek egészségügyi ellátásával és kezelésével kapcsolatos közös döntésre a szülők ilyen tárgyú megállapodása vagy a bíróság döntése alapján van lehetősége a feleknek. A jelenlegi szabályozás hiányossága, hogy alapesetben a gyermeket nevelő szülő döntési jogkörébe utalja ezt a kérdéskört, azzal, hogy a különélő szülőt természetesen tájékoztatnia kell a gyermek állapotáról, az esetleg szükségessé vált műtéti beavatkozásról. Ez a szabályozás azonban – ellentétben az Európai Családjogi Bizottság Családjogi Alapelveiben⁶³ leírtakkal - hátrányosan érintheti a különélő szülő jogát⁶⁴ egy esetleges sürgős beavatkozást igénylő esetben, hiszen egy ilyen helyzetben a gyermekkel közös háztartásban élő nagykorú testvér vagy nagyszülő is megelőzi a különélő szülőt a döntési jogosultság tekintetében.⁶⁵

Az Egyezmény alapján a gyermek alapvető joga, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson, a különélő szülőnek pedig joga és kötelezettsége is a gyermekkel való kapcsolattartás. A különélő szülőt akkor is megilleti a kapcsolattartás joga – távoltartó határozat hatályát kivéve –, ha felügyeleti joga szünetel, illetve bizonyos nevesített esetekben feljogosítható a kapcsolattartásra az a szülő is, akinek felügyeleti jogát a bíróság megszüntette, vagy a gyermeket örökbe fogadták.⁶⁶

⁶¹ BH 2015.130.

⁶² Ptk. 4:175. § (2) bek.

⁶³ SZEIBERT Orsolya (2017): Az Európai Családjogi Bizottság Elvei a házasság felbontása, a volt házastárs tartása, a szülői felelősség és a házastársak közötti vagyoni viszonyok terén. *Családi Jog* 2017/1. 4. (3:12. Elv)

⁶⁴ BARZÓ 2017, 449.

⁶⁵ 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről 16. § (2) bek.

⁶⁶ Ptk. 4:178. §

A szülő-gyermek kapcsolattartás zavartalan működése kiemelten megkívánja a szülők közötti együttműködést, anélkül nem biztosítható a gyermek kiegyensúlyozott fejlődése, és hogy a kapcsolattartás alkalmával minőségi együttlétre, pozitív érzelmi, szellemi feltöltődésre és a kötődés erősítésére kerüljön sor. A tájékoztatás kötelezettsége is kiemelten fontos, hiszen a kapcsolattartást akadályozó tényezőkről szükséges a másik szülő értesítése, majd a kapcsolattartás pótlásának rendezése. Előfordul a gyermeket nevelő szülő részéről az elidegenítés szándékával a kapcsolattartás akadályozása, vagy a találkozások alkalmával a különélő szülő által a gyermek másik szülő ellen hangolása, valamint a jogerős bírósági ítélettel való szembe helyezkedés, ami a szülői felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatására vagy a kapcsolattartás megváltoztatására irányuló per alapjául szolgálhat.

4. A GYERMEK ÉRDEKÉNEK ÉRVÉNYESÜLÉSE A CSALÁDJOGI VISZONYOKBAN ÉS ELJÁRÁSOKBAN

A Családjogi Könyv a méltányosság és gyengébb fél védelmének családjogi alapelve mellett megtartotta a korábbi szabályozásnak megfelelően a gyermek érdekének elsődlegességét.

A magyar jogi szabályozást is meghatározó nemzetközi egyezmények, mint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948), ENSZ Gyermekjogi Egyezmény, a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről szóló Hágai Egyezmény (1996) és az Európai Unió Alapjogi Kartája (2000) is alapelvi szinten szabályozzák az egyes családjogi kérdéseket, illetve a folyamatos jogharmonizációs törekvésekkel segítik a gyermekek jogainak érvényesülését.

a. A gyermek legfőbb érdeke

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 2013-ban elfogadott 14. számú kommentárja szerint a gyermek legfőbb érdeke három elemből áll:

- *alanyi jog*, hogy a gyermek sorsát érintő egyedi ügyben az ő legfőbb érdekét elsődleges és legfontosabb szempontként értékeljék, mely egyben bírósági számon kérhetőséget is jelent;
- *értelmezési alapelv*, mely szerint a gyermek érdekét legeredményesebben szolgáló értelmezési módot kell választani a jogszabályok alkalmazásakor;
- *eljárási szabály*, ez alapján a gyermek sorsát érintő döntés indokolásában ki kell térni arra, miként értékelték annak várható pozitív és negatív hatásait, illetve hogyan érvényesült a gyermek legfőbb érdeke a folyamat során.

Magyarország 1996-tól kezdődően készít rendszeres jelentést az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye által elfogadott észrevételek és ajánlások végrehajtásának szakaszairól és eredményeiről. A magyar Gyermekjogi Civil Koalíció jelentése szerint továbbra is fejlesztendő területek a gyermekvédelmi szakterületek szakembergárdájának megfelelő képzése, a roma gyermekek hátrányos megkülönböztetésének visszaszorítása, illetve a Gyermekjogi Bizottság által a kezdetektől elvárt összehangolt gyermekjogi politika megvalósításához szükséges nemzeti cselekvési terv kidolgozása.

Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a törvény biztosítja a családon belül a szülők jogainak korlátozását a gyermek érdekében, ami pozitív diszkriminációt jelent a gyermek számára. Ezáltal pedig képessé válik jogainak tényleges gyakorlására, ami a gyermek mindenek felett álló érdeke.⁶⁷ A szülői felügyelet gyakorlása során a szülők kötelesek gyermekük érdekét szem előtt tartva eljárni például a gondozás, nevelés során jó példával, erkölcsi iránymutatással elősegíteni egészséges testi, szellemi és erkölcsi fejlődését. Vagyoni a gyermek érdekében megfelelően kezelni, melynek során érdekellentét esetén a jog szabályozza a szülők vagyonkezelői jogosultságát. A felróható magatartás miatti gondozási, nevelési kötelezettség megszegése több jogszabályban is rögzített következményekkel járhat a szülőre nézve.

A Ptk. által biztosított lehetőségek tovább erősítik a gyermek érdekében érvényesülését azzal, hogy a bíróságnak az eljárása során gondoskodnia kell a szülők és a gyermek – közvetlen vagy szakértő általi – meghallgatásáról. Ezt az alapelvet a Családjogi Könyv a szülő kötelezettségeként fogalmazza meg, illetve a bíróság számára előírja. A bíróságnak indokolt esetben, vagy ha azt a gyermek maga kéri, közvetlenül vagy szakértő útján meg kell hallgatnia a gyermeket is, lehetőséget kell adni, hogy véleményét elmondhassa, és egyetértésével kell határozni, amennyiben az az ő érdekét szolgálja.⁶⁸ Ennek egyik oka, hogy tizennégy éves kiskorú esetén már nehézségekbe ütközhet a felügyeleti jogra vonatkozó döntés végrehajtása, ha az ellen a gyermek tiltakozik. A tizennégy éven aluli kiskorú számára is biztosítani kell ezt a lehetőséget, amennyiben ítélőképessége birtokában van.

A rendelkezés összhangban áll a Brüsszel IIa rendelet 23. cikkével, mely szerint a szülői felelősségre vonatkozó határozat elismerése nem lehetséges, ha a gyermek meghallgatását nem biztosították, hiszen ezzel az elismerést kérő tagállam eljárási alapelvei sem érvényesültek.⁶⁹ Bizonyos élethelyzetekben azonban előfordulhat, hogy nincs lehetőség a gyermekét mindenki

⁶⁷ 995/B/1990. AB határozat

⁶⁸ Ptk. 4:171. § (4) bek.

⁶⁹ 2201/2003/EK rendelet a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

más érdeke fölé helyezni. A kiskorú gyermek véleményét ki lehet, illetve tizennégy éves kora után ki kell kérni, azonban az nem köti a hatóságot, hiszen a véleménynyilvánítás jogát is megelőzi a gyermek érdeke. Tehát ha a kiskorú kérése nem az ő hosszú távú érdekét szolgálja, a bíróság vagy gyámhatóság nem aszerint fog dönteni. „A Gyermek Jogairól szóló New York-i Egyezmény nem tartalmaz olyan rendelkezést, hogy a tizennegyedik életévét betöltött gyermek bármilyen formában kinyilvánított kívánságát a bíróságnak az elhelyezésére vonatkozó döntésnél kötelezően figyelembe kell vennie.”⁷⁰

b. A gyermekbarát igazságszolgáltatás

„Az igazságszolgáltatásnak barátságban kell lennie a gyermekkel. Nem mehet előtte, mert lehet, hogy a gyermek nem tudja követni. Nem mehet mögötte, mert nem szabad rá terhelni a vezetés felelősségét. Együtt kell haladniuk, hogy barátok legyenek.”⁷¹

A gyermekbarát igazságszolgáltatás az Európa Tanács iránymutatása alapján a lehető legmagasabb szinten biztosítja az eljárásokban a gyermek életkorának, értelmi szintjének megfelelő, szükségleteihez igazodó gyors eljárást, illetve az eljárásban való részvételt és annak megértését. Mindeközben érvényesül a gyermeknek a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben tartásához fűződő joga.⁷² E fogalommeghatározás mögött igen szerteágazó tartalmi elemek vannak, melyek segítségével biztosítható a gyermeket érintő eljárásokban az ő legfőbb érdeke, valamint az életkorból, értelmi és érzelmi szintből adódó nehézségek leküzdése. A 18 év alatti gyermek, illetve kiskorú számára a megszokott életében előfordulótól merőben eltérő helyzet adódhat az igazságszolgáltatás rendszerében, amikor akár elkövetőként, tanúként vagy érdekeltként vesz részt az eljárásban. Biztosítani kell számára, hogy hozzáértő és kifejezetten a gyermekekre vonatkozó ismeretekkel rendelkező szakemberek – rendőr, bíró, ügyész, pszichológus – valamint megfelelő környezet – gyermekmeghallgató szobák, távmeghallgatás – segítse őt az eljárás során. Ennek segítségével lehet ezeknek az eseményeknek és eljárásoknak egyenrangú és aktív résztvevője, és érezheti úgy, hogy az ő véleménye is számít. A gyermek az Alaptörvény alapján különleges bánásmódot igénylő személy, akinek pozitív diszkriminációját kiemelten fontos biztosítani az egyes hatósági és bírósági eljárásokban.

⁷⁰ BH 1996. 428.

⁷¹ Maud de Boer Buquicchio: Az Európa Tanács miniszteri bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról <https://rm.coe.int/16806a4541> 10. (Utolsó letöltés dátuma: 2020. 02. 18.)

⁷² Maud de Boer Buquicchio: Az Európa Tanács miniszteri bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról <https://rm.coe.int/16806a4541> 17. (Utolsó letöltés dátuma: 2020. 02. 18.)

A gyermeket meg kell kímélni a hatósági és bírósági eljárások kötelező formalitásaitól, azokat a szükséges mértékben és a gyermek számára érthető módon kell megtenni, annak érdekében, hogy biztonságban érezze magát egy, a mindennapi életétől teljesen eltérő közegben, idegen helyzetben. Tájékoztatni kell az eljárás menetéről, céljáról, és arról, hogy véleményét elmondhatja, azt megfelelő mértékben figyelembe is fogják venni a döntésnél, illetve a segítségnyújtás, támogatás lehetséges formáiról (pszichológus, mediátor, támogató szervezet, ügygondnok, képviselő).

Nagyon fontos, hogy lehetőség van a gyermek zárt meghallgatására a tárgyalás előtt, illetve az erről készült jegyzőkönyv vagy videófelvétel bizonyítékként elfogadható. A meghallgatás előtt pedig a bíróság a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetés helyett az igazmondás követelményéről tájékoztatja a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorút. A döntésről a gyermeket számára érthető módon kell tájékoztatni, kérdéseire választ kell adni, és a kikényszeríthetőség csak a végső lehetőség az őt érintő döntés végrehajtásánál.

A gyermekbarát igazságszolgáltatási rendszer megvalósításának első lépései között szerepelt, hogy Magyarország Kormánya 2012-ben meghirdette a Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás évét, majd 2013-ban az Országos Bírósági Hivatal létrehozta a Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás Munkacsoportot, melynek feladata a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásának vizsgálata.

A gyermeknek az eljárásba bevonása és abban történő aktív részvétele a fentebb említett szakmai szempontok alapján lehet eredményes, és szolgálhatja a gyermek érdekét. Ez a Gyermekjogi Egyezmény iránymutatásainak megfelelően a gyermeki jogok érvényesülése érdekében az egyes kormányzatok, a társadalom és a média közös feladata.

5. A GYERMEK HARMADIK SZEMÉLYNÉL TÖRTÉNŐ ELHELYEZÉSE

Az Alaptörvény kimondja, hogy a magyar állam külön intézkedésekkel védi a családokat és a gyermekeket, a gyermeknek pedig joga van ahhoz, hogy az egészséges testi, szellemi, erkölcsi fejlődését biztosító gondoskodást megkapja, ezt pedig a szülő köteles megadni neki.⁷³ A Családjogi Könyv kimondja, hogy a kiskorú gyermek szülői felügyelet vagy gyámság alatt áll, tehát olyan eset nem fordulhat elő, hogy személyi és vagyoni érdekeit senki nem képviseli. Az Alkotmánybíróság határozata alapján, ha a gyermeknek nincs vagy a szülői kötelességeit nem teljesítő szülője van, a tartásra vonatkozó közvetlen állami helytállás teszi

⁷³ Alaptörvény XV-XVI. cikkek

lehetővé, hogy érdekei ne sérüljenek.⁷⁴ Ennek a gondoskodásnak az egyik formája a gyámság intézménye, tehát a szülői felügyelet és a gyámság egymást kizáró fogalmak. A bíróság a gyermeket harmadik személynél helyezi el, ha a szülők felügyeleti jogukat a gyermeket veszélyeztető módon gyakorolják, és a harmadik személy kéri, hogy a gyermeket nála helyezték el.

Gyámul rendelni olyan személyt lehet, aki a gyermek gondozásában, nevelésében korábban részt vett, vagy érzelmi kötődés fűzi hozzá a gyermeket, ismeri őt, és alkalmas a gyámság viselésére.⁷⁵ Ez a személy az esetek nagy részében egy alkalmas családtag, például nagyszülő, lehet. A gyámul kirendelés feltétele, hogy őt a szülő a gyámnevezés jogával élve – közokiratban vagy végintézkedésben – gyámul megnevezze, vagy a bíróság kijelölje a feladatra, és ő ezt el is vállalja. Mivel a gyámviselés nem állampolgári kötelezettség ezért, ha a nevezett gyám a feladatot nem vállalja, akkor őt gyámul nevezni nem lehet.⁷⁶ A gyám személyével kapcsolatban a gyermek véleményét is meg kell hallgatni, és tiltakozása esetén az adott személy gyámul nem rendelhető.

Nem viselhet gyámságot az, akit a szülő a gyámságból kizárt, akinek szülői felügyeleti jogát a bíróság megszüntette, vagy cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll, illetve szülői felügyeleti joga szünetel, gyermekét tartós nevelésbe vették vagy örökbefogadhatónak nyilvánították.⁷⁷ A gyámság a gyámhatóság gyámkirendelő határozatával keletkezik, és a szülői felügyelethez hasonló jogokkal és kötelezettségekkel jár. Nem tartozik a gyám feladatai közé a gyermek tartása, arra a gyermek vagyonát vagy jövedelmét igénybe veheti, nem jogosult a gyermek nevének meghatározására és megváltoztatására, nem adhat hozzájáruló nyilatkozatot a gyermek örökbefogadásához, igényt tarthat a gyámság viseléséből adódó költségeinek megtérítésére, a vagyonkezelésről évente számadási kötelezettsége van.⁷⁸ A tartási kötelezettséggel kapcsolatban megjegyzendő, hogy amennyiben a gyermek szülője él, a gyám kirendelésével egyidejűleg szülői felügyeleti joga szünetel, azonban tartási kötelezettsége nem szakad meg, hiszen az nem a szülői kötelezettségekből, hanem a rokoni kapcsolatból fakad.⁷⁹ Ezért ha a gyermek tartásának költségei nem biztosítottak, akkor a szülőt erre kötelezni lehet.

⁷⁴ 995/B/1990/3. AB határozat

⁷⁵ Ptk. 4:227. § (1) bek.

⁷⁶ KATONÁNÉ PEHR Erika (2014): A családjog jövője – Változások a gyámság szabályozásában, különös tekintettel a gyámrendelésre. *Családi Jog* 2014/2. 5.

⁷⁷ Ptk. 4:233. §

⁷⁸ Ptk. 4:235-4:239. §

⁷⁹ BARZÓ 2017, 388-389.

6. A GYERMEK SZÜLŐI FELÜGYELETÉNEK, ILLETVE ELHELYEZÉSÉNEK MEGVÁLTOZTATÁSA

A szülői felügyelet gyakorlásának és a gyermek harmadik személynél történő elhelyezésének megváltoztatása tárgyában lehetőség van a bíróság döntését kérni, abban az esetben, ha a lényeges körülmények megváltoztak, és a módosítás a gyermek érdekében áll. Idetartozik továbbá az az eset is, amikor a szülők a közös szülői felügyelet gyakorlása során már nem tudnak tovább együttműködni, illetve a felügyeleti jogok gyakorlásáról szóló egyezség betartása nehézségekbe ütközik. A közös felügyelet megszüntetése iránti eljárásra is igaz, hogy ha a különélő szülő kéri a felügyeleti jog gyakorlását, bizonyítania kell a körülmények megváltozását. Ennek hiányában – a közös felügyeletről szóló megállapodásnak megfelelően – a gyermeket addig gondozó szülő lesz jogosult továbbra is a felügyeleti jog gyakorlására.⁸⁰ A CSJK jelentősen szűkítette a perindításra jogosultak körét, azt már csak a szülők és a gyámhatóság kezdeményezheti.⁸¹

A Legfelsőbb Bíróság polgári elvi határozatában kifejtette, hogy a lényeges körülményváltozás esetének felel meg, hogy a nagykorúsághoz közel álló gyermek a korábbi, elhelyezésére vonatkozó döntéssel szemben egyértelműen kinyilvánította, hogy a másik szülőnél kíván a továbbiakban életvitelszerűen lakni.⁸² A serdülőkorú gyermekek véleménye tehát kiemelten fontos az elhelyezésükkel kapcsolatos ügyben, mert a számukra elfogadhatatlan döntés végrehajtása akadályokba ütközhet. Előfordulhat, hogy a másik szülőhöz való erősebb érzelmi kötődés, a felügyeletet gyakorló szülő új társa, esetleg testvér születése miatt elszöknek otthonról.⁸³ A probléma valós, hiszen az egyre növekvő számú mozaikcsaládok körében egészen új szituációkat eredményezhet a korábbi kapcsolatokból származó és az újonnan született gyermekek együtt nevelkedése. Az új társ és a gyermek sem biztos, hogy teljesen el tudja fogadni egymást, ami akár a felügyeleti jog megváltoztatását is szükségessé teheti. Nem értékelhető azonban a körülmények lényeges megváltozásaként valamelyik fél életviszonyainak pozitív változása, ha az a gyermekek érdekére nincs hatással. Az anya új kapcsolata miatt elhagyta gyermekeit, és őket az apa nevelte. Később az anya kérte az elhelyezés megváltoztatását, mivel helyzete megváltozott, új házasságot kötött, férjhez ment és újabb gyermeke született. A gyermekek élethelyzetében és érzelmeiben azonban nem következett be olyan változás, amely miatt érdekükben állt volna az elhelyezés megváltoztatása,

⁸⁰ BH 2019. 164.

⁸¹ Ptk. 4:171. § (1) bek.

⁸² EBH 2009. 2049.

⁸³ BH 1989. 15.

főként, hogy a gyermekeknek az anyához történő eltérő érzelmi kötődése miatt a testvérek szétválasztására került volna sor.⁸⁴ Az állandóság kérdése az egyik legfontosabb a gyermek érdekének érvényesülésével kapcsolatban, és jellemzően hivatkoznak a szülők ennek megváltozására, azonban az állandóság nem vehető figyelembe annak a szülőnek a javára, aki azt önkényes, erőszakos magatartással, a másik szülőnek a gyermek életéből való kirekesztése szándékával teremti meg.⁸⁵

Mivel a szülői felügyeleti jog csak a gyermek érdekében és kivételesen indokolt esetben korlátozható vagy vonható el, a közös szülői felügyelet megszüntetését csak a szülők kérhetik, amennyiben már nem tudnak együttműködni, ami azt jelenti, hogy a szülői felügyelet közös gyakorlása már nem áll a gyermek érdekében. A korábbiakban említettek szerint közös felügyeleti jog esetén a kapcsolattartás részleteit nem kötelesek a felek megállapodásba foglalni, aminek nagy jelentősége lehet a későbbi esetleges konfliktusok kialakulásakor. Hiszen a kapcsolattartás folyamatos és indokolatlan megakadályozása, a gyermeket nevelő szülő gyermek személyiségfejlődésére gyakorolt káros hatása miatt akár az elhelyezés megváltoztatása is indokolt lehet.⁸⁶ Azonban mérlegelés tárgyát képezheti, hogy a szülő jogellenes külföldre költözése a gyermekkel, ami korlátozza a másik fél kapcsolattartási jogát, alkalmas lehet-e a felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatására.⁸⁷

ÖSSZEGZÉS

Összegzésként megállapítható, hogy a családjog, amely önmagában is kiemelt szerepet tölt be a társadalom alapegységeként funkcionáló család életében, a szülők és elsősorban a gyermek érdekeinek érvényesülését segíti. A Ptk. újító szemlélettel integrálta egy egységes törvénybe a Családjogi Könyv rendelkezéseit, alkalmazva a közös alapelveket, kibővítve a családjogi viszonyok érzékeny volta miatt szükséges többletszabályokkal.

Dolgozatomban áttekintettem a gyermek érdekének érvényesülését meghatározó alapelveket, melyek a nemzetközi egyezményekkel összhangban alappillérei a hazai családjogi szabályozásnak. Megállapítható, hogy a magyar családjogi rendszer a szülők különválása esetén is a gyermek érdekét helyezi középpontba, mindazonáltal a különélő szülő jogosultságainak kiszélesítése is jellemzi. Ennek eredményeként a társadalom és a bíróságok

⁸⁴ BH 1997. 537.

⁸⁵ BH 1998. 180.

⁸⁶ Legf. Bír. Pfv. II. 20.772/1999/5.

⁸⁷ BDT 2003. 876., BH 1996. 262.

szemléletváltása is elkezdődött az utóbbi évek gyakorlatában, mind szélesebb teret engedve a nemzetközi egységesítő törekvéseknek és a szülői felelősség gyakorlása különböző módjainak. Az állami beavatkozás kivételes lehetősége hatja át a családjogi viszonyokat meghatározó jogszabályokat, melyek igyekeznek inkább támogató, mint szankcionáló rendelkezésekkel koordinálni az egyes jogviszonyokat. Ahogyan a szülő felügyeleti joga is csak kivételesen korlátozható, a gyermek is szigorú feltételek mellett emelhető ki a családi környezetéből, illetve véleményének figyelembevétele a döntéseknél a kor előrehaladtával egyre inkább teret kap.

A szülők különválása esetére biztosított felügyeleti mód rendezési lehetőségek ismertetésén keresztül megállapítható, a jogi szabályozás igyekezett szinte minden igényt kielégíteni annak érdekében, hogy a család minden tagjának érdeke érvényesüljön, kiemelt helyen kezelve a gyermek érdekét. Ennek fontos eszközei a gyermekbarát igazságszolgáltatás keretében történt intézkedések, valamint a gyermek meghallgatásának egyedi szabályai, illetve a nyugat-európai országok gyakorlatát követve, a váltott gondoskodás bevezetése részletszabályainak kidolgozása, ami azonban még korántsem teljesen valósult meg hazánkban. Véleményem szerint alapvető szemléletváltásra lesz szükség ahhoz, hogy ez a gondoskodási forma is jelentős szerepet kapjon a gyermek sorsának rendezésekor. Erre alkalmas eszköz lehet a széleskörű tájékoztatás és akár a Családjogi Könyv kibővítése a váltott elhelyezés néhány részletszabályát illetően.

IRODALOMJEGYZÉK

- BARZÓ Tímea (2017): *A magyar család jogi rendje*. Budapest, Patrocinium.
- BENCZE Lászlóné (2011): Konceptió és megvalósulás. Gyermektartásdíj a Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyvében. *Családi Jog* 2011/1.
- Filó Erika – Katonáné Pehr Erika (2015): *Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem*. HVG-ORAC, Budapest.
- HERCZOG Mária (2009): *Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához Egyesült Nemzetek Gyermekalapja*. Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, Budapest.
- KATONÁNÉ PEHR Erika (2014): A családjog jövője – Változások a gyámság szabályozásában, különös tekintettel a gyámrendelésre. *Családi Jog* 2014/2.
- KÖRÖS András (2019): Különélő szülők – közös szülői felelősség, első lépések a Ptk. szülői felügyeletre vonatkozó szabályainak gyakorlatában. In: GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – MENYHÁRD Attila (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv első öt éve*. Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest.
- LANTAI Csilla (2014): A szülői felügyelet. In: OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. II. kötet*. Opten Informatikai Kft., Budapest.
- Nizsalovszky Endre (1963): *A család jogi rendjének alapjai*. Akadémia Kiadó, Budapest.
- PAPP Éva Mária (2015): Amit egyes bíróságok megtesznek, mások meg nem – a szerződési szabadság érvényesülésének problémái a közös szülői felügyelet gyakorlása körében. *Családi Jog* 2015/4.
- SZEIBERT Orsolya (2017): A váltott gondoskodás szabályozása, elterjedtsége és a gyermekre gyakorolt hatása. *Családi Jog* 2017/1.
- SZEIBERT Orsolya (2017): Az Európai Családjogi Bizottság Elvei a házasság felbontása, a volt házastárs tartása, a szülői felelősség és a házastársak közötti vagyoni viszonyok terén. *Családi Jog* 2017/1. (3:12. Elv)
- SZEIBERT Orsolya (2012): Együtt a házasság felbontása után is? A közös szülői felügyelet és a váltott elhelyezés európai tendenciái. *Családi Jog* 2012/4.
- SZEIBERT-ERDŐS Orsolya (2008): Gyermekelhelyezéshez kapcsolódó aktuális problémák a XII. század elején. *Családi Jog* 2008/3.
- SZENDRŐI Anna (2019): A jogsértő bizonyítási eszközök felhasználhatósága. *Miskolci Jogi Szemle* 2019/2.
- VISONTAI-SZABÓ Katalin (2015): A bizonyítás szempontjai és nehézségei a szülői felügyelet rendezésére irányuló perekben. *Családi Jog* 2015/1.
- VISONTAI-SZABÓ Katalin (2018): Hogyan mondjam el hogy te is megértsd? A bírói kommunikáció és a gyermek tájékoztatáshoz való joga egy angol példa tükrében. *Családi Jog* 2018/1.
- VÖLCSEY Balázs (2017): A szülői felügyeleti jog megszüntetésének perjogi kérdései és a családjogi felróhatóság. *Családi Jog* 2017/2.

Internetes források

- https://kuria-birosag.hu/hu/ptk?body_value=a+gyermek+meghallgat%C3%A1sa+mell%C5%91zhet%C5%91 (Utolsó letöltés dátuma: 2020. 02. 16.)
- https://kuria-birosag.hu/hu/ptk?tid%5B%5D=348&body_value= (Utolsó letöltés dátuma: 2020. 04. 10.)
- https://kuria-birosag.hu/hu/ptk?tid%5B%5D=345&body_value= (Utolsó letöltés dátuma: 2020. 04. 10.)

Maud de Boer Buquicchio: Az Európa Tanács miniszteri bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról <https://rm.coe.int/16806a4541> 10. (Utolsó letöltés dátuma: 2020. 02. 18.)

Jogsabályok

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

1992. évi LXVI. törvény a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

149/1997. (IX. 10.) Kormányrendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról

2201/2003/EK rendelet az Európai Unió Tanácsa által kiadva a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

Egyéb joganyagok

BDT 2003. 876.

BH 1979. 29.

BH 1984. 226.

BH 1989. 15.

BH 1996. 262.

BH 1996. 428.

BH 1997. 537.

BH 1998. 180.

BH 1998. 132.

BH 2004. 114.

BH 2015. 130.

BH 2017. 123.

BH 2017. 339.

BH 2017. 418.

BH 2019. 164.

BH 2019. 298.

EBH 2000. 212.

EBH 2007. 1609.

EBH 2009. 2049.

Kúria Pfv. II. 20.326/2014.

Legf. Bír. Pfv. II. 20.772/1999/5.

995/B/1990/3. AB határozat

Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 10. sz. Módszertani Levele az igazságügyi pszichológus szakértők működési köréről és tevékenységéről